

ACADEMIA ROMÂNĂ
DIN VIAȚA POPORULUI ROMÂN
XXXII

MITOLOGIE ROMÂNEASCĂ

III

PĂMÂNTUL

DUPĂ CREDINȚELE POPORULUI ROMÂN
PUBLICAȚIE POSTUMĂ

DE

TUDOR PAMFILE

† 16 OCTOMVRIE 1921



CULTURA NAȚIONALĂ

1924

I. URZIREA ȘI VIEȚA PĂMÂNTULUI

Am dat în altă parte ¹⁾, — și nu cred că se vor mai găsi lucruri nouă — o sumă de povestiri și credințe privitoare la starea lumii înainte de urzire ²⁾, precum și la chipurile cum s'a urzit pământul ³⁾: pe nemărginitul cuprins al *apei* fără de început, răsar *Dumnezeu* și *Dracul* cari zidesc pământul în tovarășie. Din fundul mării, *Dracul* scoate un pumn de nisip, și din acesta, prin blagoslovirea lui *Dumnezeu*, crește și se întinde «fața negrului pământ» — mai toate povestirile legând această creștere de cercarea *Diavolului* de a arunca pe *Dumnezeu*, în timpul somnului, în apă. Alteori sunt doi *Draci* cari ajută lui *Dumnezeu*; după alte povestiri *Dumnezeu* este ajutat de *ariciu*, de *broască*, de un *Andrieu*, sau numai *El* singur zămislește și mărește pământul, după cum cetim și în povestirea biblică.

După unele credințe, *pământul a fost negru la început* ⁴⁾, după cum dealtfel tot negri au fost și întâii oameni făcuți de *Dumnezeu*, *Adam* cel din lut și *Eva* cea din coasta lui *Adam*; coloarea trupului omenesc s'a schimbat însă mai târziu, dela *Cain* și urmașii lui, din pricina *groazei* păcatului uciderii între frați ⁵⁾. După alte credințe însă, *pământul* — *pământul* îi zic prin *Ardeal* ⁶⁾ — *a fost străveziu ca sticla*, arătând astfel tuturor vederilor tot ce cuprindea într'însul. Pentru acest cuvânt, *Cain*, după ce a ucis pe *Abel* și l-a îngropat, ca să nu fie văzut, l-a acoperit cu tot soiul de crăci și frunze. Oricât s'a trudit însă, munca i-a fost zadarnică, deoarece trupul ucisului se vede de subt orișice. Atunci *Dumnezeu a întunecat pământul* și urmele celui dintâiu omor s'au pierdut în acest chip ⁷⁾.

În aplecarea firească ce o are omul de a însufleți — de a socoti însuflețite — toate lucrurile din preajma sa ⁸⁾, a dat vieță și pământ-

¹⁾ *Povestea lumii de demult*, București 1913; cuprinde și un plan de culegeri.

²⁾ *Ibidem*, pp. 5—10.

³⁾ *Ibidem*, pp. 11—30.

⁴⁾ Un cântec strigă:

Negru-i, negru pământu,

Da-i mai negru uritù!

⁵⁾ *Povestea lumii de demult*, p. 115; înrăurirea zicalei: «a îngălbenit (de frică)»

⁶⁾ *Ibidem*, p. 71.

⁷⁾ *Ibidem*, p. 115.

⁸⁾ Copilul, care bate *calul* — bățul călărit — când îl trănțește, sau *scaunul* care îl lovește, bate și *pământul*, când cade, socotindu-l ca pricinuitoar al căderii sale, deci, ca ființă.

tului; aceasta însă s'a putut întâmpla de bună samă, numai într'o epocă târzie, când închipuirea omenească s'a putut avânta pe ușoare aripi de poezie sau filozofie. În primitivitate, când pământul nu-și putea lua un chip de sine stătător în afară de lumea vietăților, a plantelor, a apelor și a fenomenelor atmosferice, însuflețirea pământului nu se poate socoti cu puțință decât întrucât pământul ar fi fost redus la o movilă ce-ar adăposti trupul unui mort, la o creastă de stâncă ce și-ar fi putut desprinde din când în când lespezi omoritoare, sau la un singur vârf de munte, pe care-l pot încunună norii. Și pentru o mare parte din lume, această primitivitate dăinuiește încă.

O câtime de credințe populare românești în legătură cu pământul — cu țărâna pământului de sub noi și din apropiata noastră vecinătate — pare a îndreptăți pe mulți să descopere rămășițele unui cult străvechiu al pământului viu. Astfel, fiindcă pământul prin materia sa și prin truda omului, dă acestuia cele de nevoie pentru hrana de toate zilele — când omul se întoarce cu o îndreptățită recunoștință către Dumnezeu spre a-i mulțami, «*bătând mătânii la pământ*», cine poate spune cu siguranță că prin această datină se săvârșește un cult al pământului?

Când după îngropare, se urează răposatului pentru cealaltă vieță «*să-i fie țărâna ușoară*», se poate spune că această urare recunoaște *țărânei* — pământului — puțința de a se ușură sau îngreui?

Carducci pune în gura viteazului ostaș, ce trebuie să moară pentru alte neamuri, părerea de rău că n'a putut muri pentru patria sa, că n'a putut strigă:

Alma terra natia,

La vita che mi desti, ecco ti rendo! —

o figură poetică, din felul căreia întâlnim și la Coșbuc al nostru, prin gura aceluia rănit de moarte care roagă pe cel ce se va putea întoarce *acasă*:

Pământul țării să-l săruți

Și pentru mine!

Și aici avem de a face cu un bineț trimis pământului țării ce se iubește *prin neamul* celui ce-l trimite, *prin rudele sale*, prin dragostea sa, *prin amintirile sale*, și nicidecum o rămășiță de cult al pământului — fetiș.

Firește însă, nu trebuie îndepărtată cu totul puțința existenței unui cult al pământului, redus la exemple ca cele date: movilă, stâncă, munte, poiană — astfel de rămășiți străvechi, ca și creațiunile contemporane, se pot ușor deosebi de figurile unei poezii, fie aceasta cultă, fie populară — care, fiind înainte de toate omenească, trebuie să aibă rostiri comune.

Iată câteva din asemenea rostiri, pe cari unii le iau drept credințe:

Pământul este jumătate femeie și jumătate bărbat, «pentru că Dumnezeu din coasta lui Adam a făcut pe Eva»¹⁾ — credință bucovineană care

¹⁾ E. Niculiță-Voronca, *Datinile și credințele poporului român*, Cernăuți 1903, p. 156.

fiind de origine cărturărească, vrea să ne spuie că se poate bănuî pu-
tința pământului de a fi jumătate bărbat și jumătate femeie, deoarece
din acelaș lut s'au putut naște două ființe, un bărbat și-o femeie —
Adam și Eva. Mai departe, această credință se lămurește, tot cărtură-
rește, pe temeiul celor ce se văd: partea bărbătească a pământului este
cea deasupra, iar cea femeiască este partea dinlăuntru pământului,
care-i certată de cea dintâiu cu vorbe ca acestea:

— De mine-i rău, că mă muncește lumea, mă taie cu plugul, cu
sapa, mă răstoarnă și mă întoarce în tot chipul, pe când tu stai lini-
ștită, hrânindu-te — tu, cea căreia nu i s'ar cădea nici o hrană, — din
trupurile răposaților ¹⁾.

Altă spusă — și unii o pot boteză «credință» — deasemenea cărtu-
rărește născută, socotește că *pământul este femeie*, în sânul căreia Dum-
nezeu a pus tot soiul de sămânță din care oamenii au puțința să aleagă
pe cele de nevoie lor, pentru hrana zilnică ²⁾, ceea ce însemnează că
însuș omul își trage vieța din pământ, cum adeverește și prohodul:
«... că din pământ sunteți și în pământ veți merge...» ³⁾.

Pământul e viu, și astfel fiind, se jeluște lui Dumnezeu:

— «Doamne, — zice el — mă taie [oamenii]; nu mai pot!

— Rabdă, — zice Dumnezeu — că acum se îngrașă omul din tine,
dar pe urmă te vei îngrașă tu de pe el!» ⁴⁾.

Toate acestea s'au cules din Bucovina; ele ni se mai spun și cu ur-
mătoarele cuvinte:

«După ce Dumnezeu rândul tuturor felurilor de vietăți rosturile ce
urma să le aibă în vieță pe lume, «în urmă veni și pământul la rând,
ca să ia și el spre știință îndatorirea lui». Și Dumnezeu i-a zis:

— Tu, negrurile pământ, să hrănești cu ierburile mirositoare și cu
pomii cei roditori ce vor răsări din tine și se vor hrăni din glia ta, pre
toate vietățile, dobitoacele și pre toți oamenii lumii!

Auzind pământul această poruncă dumnezească, s'a cutremurat de
frică, *după care cutremur s'a schimbat neteda-i față în munți și văi*, și
a zis:

— Doamne, mă prind să hrănesc, să cresc și adăpostesc toate ier-
burile, pomii, vietățile și dobitoacele lumii, dară nu mă prind să hră-
nesc și sumedenia de om ce va fi cu vremea pe pământ. Nu mă prind
să hrănesc pe om, fiindcă el, rânduit de tine stăpân peste toate de pe
pământ, nu va voi să mă lucreze și să mă grijească, și așa să-și agoni-

¹⁾ *Ibidem*.

²⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 156: «Pământul e femeie, e mama noastră care ne hrănește
și ne face, iar Dumnezeu din cer e soțul ei, e tatăl nostru; noi suntem copiii lor».

³⁾ *Ibidem*: «Pământul e sfânt; la pământ să bați mătânii și să te închini să-l săruți,
că pământul ne hrănește și ne ține, din pământ avem hrana, din pământ avem apă,
pământul ne încălzește, pământul e mama noastră. Bateți mătânii și săruțați pământul,
zic eu la copiii mei, și vă rugați să ne ție, că din pământ ieșim și în pământ avem să
mergem!»

⁴⁾ *Ibidem*.

sească cele de trebuință gurii și pântecelui, ci va așteptă ca toate să i le dau de-a gata, așa cum s'ar zice: mură în gură. Deaceea, atotputernice Doamne, nu mă prind să-l hrănesc pe om; fă bine și îndatorește cu aceasta pre luminosul soare, pre blânda lună, pre strălucitoarele stele sau pre întinsele și nemărginitele mări!

Auzind Dumnezeu aceste cuvinte pline de griji, rostite de înspăimântatul pământ, a cunoscut că pământul vorbește bine. Deaceea a zis către dânsul:

— Nu te teme, măcar că l-am pus pe om domn peste toată lumea: el totuși va fi dator să te lucreze. Și numai dacă te va lucra, vei fi dator să-l hrănești. Dacă te-ai prins să hrănești și să crești toate făpturile lumii, apoi să știi că am hotărît ca omul să-și tragă hrana sa cea de căpetenie din acele făpturi, iară ce-i va fi de lipsă, să-i dai tu!

Auzind pământul această orânduire prea înțeleaptă, se molcomi! ¹⁾

Tot cam astfel se povestește și prin Bucovina:

«Pământul e viu, și el are sânge și vine de sânge ca și omul.

Când a dat Dumnezeu oamenilor plugul, ca să are, au arat o brazdă, da înlăuntru sângele curgea puhoiu. Oamenii s'au speriat și au lăsat de arat.

— De ce nu mai arați? le-a zis Dumnezeu.

— Dacă plugul nostru e tot plin de sânge!

— Duceți-vă acum și arați!

Când au tras brazda a doua oară, sânge nu mai eră; îl prefăcuse Dumnezeu să fie alb ²⁾.

Astfel, se poate întruchipă pământul într'o ființă: Pământul «e mumă la lumea întregă, dar nu e mumă ca mumele celelalte; el, ce naște, după ce îi crește, tot el îi mănâncă, deoarece, ori om, ori dobitoc, ori copac, ori floare, și toate din lume din pământ sunt născute, din pământ cresc și tot în pământ intră. Pământul pe toate le mănâncă. Deaceea-i vorba românească: «mâncă-l-ar pământul!»

Zice unul despre altul:

— Mă mir cum îl rabdă pământul, de nu se crapă, ca să-l înghită!

Sau:

— Cum nu se cufundă pământul sub dânsul!

Sau, cum zice cântecul:

Cine mi-a lăsat urîtul,

Nu l-ar mai răbdă pământul,

Și nu i-ar putrezî trupul.

Având dela sine putere de a primi în sânul său pe cine ar voi, cum a făcut cu creștina *Sfânta Varvara*, pe care tatăl său păgân umblă s'oucidă ³⁾, tot astfel are putere de a nu primi pe cine nu l-ar voi: «Pă-

¹⁾ *Sezătoarea*, XIII, pp. 186.

²⁾ *Voronca, op. cit.*, p. 871.

³⁾ *Pamfile, Sărbătorile de toamnă și postul Crăciunului*, p. 154.

mântul, pe *șarpele* care a mușcat vreun om ori dobitoc, la *Pobreenie*, când intră toți șerpii în pământ, nu-l primește să intre în el, și înveninatul de șarpe iese singur la drum, să-și facă de *olovenie* ¹⁾.

Prin jud. Neamț se crede că după îngropare, mortul n'are odihnă o săptămână: trei zile se teme el de pământ și trei zile se teme pământul de el ²⁾.

Astfel, fiind vie fiind, pământul are cap, — *capul pământului*, marginea lumii; are inimă, — *inima pământului*, și coadă, — *coada pământului*. Are sânge cum are fiice vietate, dar sângele lui este *apa* pe care o vedem curgând pe deasupra, — cum curge sângele în trupul unei vietăți, — și pe care o întâlnim în trupul pământului, de îndată ce facem o săpătură.

După aceste socotințe, pământul are drept la cinste din partea omului. Nelucrarea lui, cum am văzut, se socotește ca o necuviință, pe care nici Dumnezeu nu o iartă. Sunt însă o sumă de lucruri oprite:

Pământul să nu-l bați cu piciorul că-i păcat; degeaba și destul îl bate *piatra*! ³⁾

«E păcat tare să *drăcui* pământul, că... în el intri când ți-o veni sfârșitul. Și-apoi, și el, când te-o apucă, se lasă greu pe tine, și în loc să îți fie țărâna ușoară, o să-ți fie ușoară ca o... piatră de moară!»

«Cine sparge *hotarele* de se întinde să ia pământul dela altul, e mare păcat; pe lumea cealaltă duce în spinare pământul luat cu hapca» ⁴⁾.

Unul care chinue mult pământul este *olarul*; acesta, pe lumea cealaltă va fi pedepsit pentru această chinuire necuviincioasă ⁵⁾, căci, cum să se poată îngădui să trudească *lutul*, — omul zidit din lut, — pe *lut*? ⁶⁾.

Pământul este necinstit mai ales prin călcarea oamenilor necurați. El arde de șapte stânjini pe unde calcă *fărmăcătoarele* ⁷⁾, pe unde umblă o *femeie* cu capul gol — lucru îngăduit numai fetelor fecioare — una ce nu-și are făcută *molifta* de patruzeci de zile după naștere ⁸⁾, sau alta din cele ce trăesc în desfrâu. Pe una ca aceasta, «în câmp să n'o trimiți la lucrat, la prășit, căci nu va fi nimic în urma ei. Pe unde calcă, totul se turbură, și nu-i spor. Vaca de-i va călca în urmă, se strică și stârpește» ⁹⁾.

¹⁾ *Șezătoarea*, III, p. 100, ca și pentru altele de mai sus.

²⁾ Împărt. de d-l A. Moisei.

³⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 157.

⁴⁾ *Șezătoarea*, III, p. 100.

⁵⁾ Voronca, *op. cit.*, pp. 159—160.

⁶⁾ Atâtea povestiri ne vorbesc de năzdrăvanul care văzând pe unul furând o *oală*, a răs și-a lămurit apoi:

— Văzuiu furând *lut* pe *lut*.

⁷⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 159.

⁸⁾ Cred Rom. din jud. Suceava, împărt. de d-l M. Lupescu: «Femeia leheză să nu intre în biserică fără moliftă, că arde pământul sub ea».

⁹⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 158. — G. T. Kirileanu în *Convorbiri literare*, XLIV, p. 648: «Înainte vreme, răde ogorul (de păpușoi) și eră fărînă nouă la Sântă-Măria-mare; grăbe pământul, că eră curat, nu-l spurcase cu atâtea blăstămății: îșiucid (fetele) copii, lehezele îmblă fără moliftă, lumea-i plină de bube răle...».

Deasemenea, pământul mai arde de 9 coți și sub cel ce păcătuște cu o *preoteasă*¹⁾.

«Când îi dai *Țiganului* ceva de pomană să bați cu piciorul în pământ, că el pe ceea lume jură că n'a luat nimic din mâna dumitale; iar dacă se întâmplă de bați cu piciorul în pământ, ai [pământul] de martor, când va jură strâmb *Țiganul* în fața lui Dumnezeu — dar nici nu-ți mai ia din mână, dacă te-o zări făcând așa, ci o șterge»²⁾.

Ca ființă care simte, pământul cu toată consfințirea muncii de către Dumnezeu, trebuie să aibă și el, vremea sa de odihnă. Astfel, când soarele este drept de-amiază, omul nu trebuie să sape pământul, căci altfel plânge, și prin urmare nu se poate odihni. Indesebi *prânzurile* — *conacele* — trebuiesc păzite; și *sapele* să fie culcate jos. Prin unele părți se spune că mai bine ar face omul să lucreze noaptea pe lună, decât să nu cinstească acele conace de liniște ale pământului; prin alte părți, dimpotrivă, se spune că face un mare păcat cel ce lucrează după asfințitul soarelui și mai cu samă noaptea, în cea mai prielnică vreme de odihnă pentru pământul care suferă truda tuturor³⁾.

Prin Bucovina se crede că după un șir de ani de muncă și de rodire, pământul își cere anul de repaus; dacă omul nu dă pământului acest prilej, odihna și-o ia el singur, și atunci, oamenii din acele părți ale pământului care nu vrea să rodească, au *secetă*⁴⁾.

II. DESPĂRȚIREA USCATULUI DE APĂ

Iată după Biblie sporul lui Dumnezeu în ziua a doua și o parte din ziua a treia a facerii:

«Dumnezeu zise: să se facă un *întins între ape, care să despartă ape de ape*. Și Dumnezeu făcù *întinsul și despărți apele cele de sub acest întins de apele cele deasupra acestui întins*. Și se făcù așa. Și Dumnezeu numi *întinsul cer*. Așa fu seara și fu dimineața ziua a doua.

Și Dumnezeu zise: Să se adune *apele cele de sub cer la un loc și să se arate uscatul*. Și se făcù așa. Și Dumnezeu numi uscatul *pământ și adunătura apelor o numi mări*. Și văzù Dumnezeu că aceasta este bine»⁵⁾.

Cum vedem, e vorba de o *apă* «la începutul începutului» pe care o aflăm și astăzi între credințele poporului român și despre care se va vorbi îndeosebi mai departe. Ceeace pare nelămurit în povestirea biblică este chipul cum Dumnezeu a desfăcut uscatul de apă, și aceasta caută să ne-o deslușească povestirile populare, cari astfel înfățișează și legendele câtorva pasări.

O povestire face din această alegere a apelor de uscat o condițiune

¹⁾ Credință suceveană, împărt. de d-l M. Lupescu.

²⁾ *Șezătoarea*, VII, p. 54.

³⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 157.

⁴⁾ *Ibidem*.

⁵⁾ *Facerea*, I, 6—10.

de vieață pentru firea pământului: «Dumnezeu plămădise pământul, dar lutul și apa stăteau amestecate, și numai El singur nu putea să le despartă. La aceasta îi ajutară toate lighioanele pământului, în afară de *gaie*»¹⁾.

Alte povestiri însă fac din această despărțire numai o orânduire a apelor în râuri, lacuri, fântâni și altele. Iată în această privință legendele respective:

«La început, — se spune prin Bucovina și Transilvania, — când a făcut Dumnezeu toate izvoarele și fântânile, toate râurile și pâraiele toate albiile și vadurile apelor, a chemat și pre pasări ca să-i ajute a le face. Toate paserile câte se află în lume au sărit îndată din toate părțile și i-au ajutat a le săpa și a le îndrepta, numai *gaia* n'a voit să-i ajute, ci a zis că ea nu se va întina pe picioare²⁾, săpând la fântâni și izvoare.

Atunci supărându-se Dumnezeu pe dânsa, că e așa de îndărăpnică și neascultătoare, a blăstămat-o și i-a zis:

Tuturor pasărilor din lume să le fie iertat a bea apă din izvoare, fântâni și *păreie*, numai ție și urmașilor tăi, nu! Tu și toți urmașii tăi numai atunci să beți apă, când va plouă, iară când ați încercă să beți apă din izvoare și din ape curgătoare, atunci să pieriți, pentru că acuma n'ai voit să te ostenești și tu dimpreună cu celelalte pasări și să-mi ajuți a săpa izvoarele și-a îndrepta vadurile apelor!

Așa a zis Dumnezeu și și-a întors fața dela dânsa.

De-atunci apoi, de când a blăstămat-o Dumnezeu pe *gaie*, nu-i este iertat a bea apă din nici un izvor sau altă apă curgătoare, căci cum bea, cum piere, ci numai să bea apă când plouă. Iar când plouă, nu-i este iertat să ție clonțul în sus, ca să-i picure apă de ploaie în gură, ci numai apa ce se strânge pe aripele sale îi este iertat să o beie.

Deaceea apoi vara, când e mare arșiță, se suie ea așa de sus în sborul său, ca să fie mai aproape de Dumnezeu, carele auzindu-i mai degrabă rugăminte, să trimită ploaie, ca să aibă de unde să bea apă și cu ce-și stâmpără setea³⁾.

Și *gaia* deaceea piere când bea apă din izvoare sau din alte ape curgătoare, pentru că Dumnezeu, după ce le-a făcut, le-a sărat într'atâta, ca toate celelalte pasări să poată bea apă din ele, numai singură *gaia* nu, fiind pentru dânsa prea sărate⁴⁾.

Prin alte părți din Bucovina se spune că «*Uliganul*», adică *gaia*, strigă vara ploaie, și că lui numai apă de ploaie îi este iertat a bea, dar de izvor nu, căci când a făcut Dumnezeu izvoarele și l-a chemat și pe dânsul ca să-i ajute a le face, el s'a ținut fălos și gingaș, n'a vrut să-și bage

¹⁾ Pamfile, *Povestea lumii de demult*, pp. 25—26.

²⁾ «După altă versiune a acestei legende, să fi zis *gaia* către Dumnezeu că ea se *udă pe papuci*, și deaceea nu voeste să-i ajute a face izvoare».

³⁾ Pamfile, *Văzduhul*, București 1916, p. 100: Plouă când *gaia* sau *caia* țipă în văzduh.

⁴⁾ Marian, *Ornitologia populară română*, Cernăuți 1883, pp. 165—166.

picioarele în noroiu ca să lucre, și pentru aceea Dumnezeu l-a blăstămat ca niciodată să nu bea apă de izvor, ci numai de ploaie.

Iar *cioara*, văzând sumeția și îndărătnicia uliganului, a mers ea și a ajutat lui Dumnezeu a face izvoarele. Deaceea apoi, când văd ciorile pe vreun uligan bând apă de izvor, se fac foc de mânie, se iau la fugă după dânsul, îl urmăresc, îl chinuesc și nicidecum nu se lasă până ce nu-l omoară¹⁾.

Al doilea mănunchiu de povestiri pomenesc de *apă* atunci când viețile pământului au simțit întâia nevoie a băutului, și prin urmare când Dumnezeu a trebuit să le-o pună la îndămână.

Întâia legendă din acest mănunchiu, care se aude prin Ungaria, sună precum urmează:

«Voind Dumnezeu a face fântâni pe la toate izvoarele, ca să aibă toate viețile de pe fața pământului de unde să bea, a chemat pe toate pasările la un sfat mare. Toate pasările s'au arătat în urma poruncii lui Dumnezeu și nici una dintre ele n'a fost împotriva propunerii lui Dumnezeu ca *gaia* să sape fântânile. Gaia însă s'a împotrivit acestei propuneri dumnezeiești, și arătându-și ghiarele, cât sunt de frumoase, a zis:

— Nu-mi voiu întina picioarele făcând fântâni!

Celelalte pasări, auzind aceste vorbe nerumegate și necioplite ale găii, o urgisiră și o blăstămară. Dumnezeu primi încă blăstămul lor, și găii, pentru neascultarea ei, îi zise ca să nu-i fie iertat a bea apă ca celelalte pasări din izvoare, fără numai cu apă de rouă să viețuească.

Deaceea gaia, când e secetă mare vara, sboară foarte sus în aer și acolo strigă foarte jalnic, ca să cadă rouă.

Mai târziu însă, la rugarea celorlalte pasări, Dumnezeu se îndură a o iertă, și-i încuviință să beie și apă de ploaie, care picură din nori și se strânge pe frunzele ierburilor din pădure.

Iar sprintena și ghibacea *rândumică*, văzând că gaia nu voiește să asculte pe Dumnezeu, s'a apucat și-a săpat apoi ea singură toate izvoarele și a îndreptat albiile și vadurile apelor²⁾.

A doua legendă se aude tot prin Bucovina, în următoarea cuprindere: «Dumnezeu, după ce a făcut cerul și pământul, marea și toate câte sunt în cer, pe pământ și 'n mări, s'a gândit că oamenilor și tuturor vietăților pământului le trebuie, pentru ca să poată trăi, și *apă*. Apă eră, ce-i drept, pe pământ, însă numai în mări, cari însă fiind departe și fiind apa lor sărată, nu eră de folos și prință pentru oameni și vietăți. Deaceea, zice-se că Dumnezeu se hotărî să înzestreze toate unghiurile pământului cu apă dulce, bună de băut. Acea apă porunci Dumnezeu să se ivească prin văi, șesuri, dealuri și munți, și îndatori viețile pământului ca să sape după izvoare, și chemă pe toate vietățile ca să ajute la acest lucru trebuincios pentru toți.

La porunca lui Dumnezeu săriră cât ai clipi toate vietățile pământului și toate pasările cerului.

¹⁾ *Ibidem*, p. 168.

²⁾ Marian, *Ornitologie*, I, pp. 167—168.

Priveghind Dumnezeu lucrarea făpturilor mânilor sale, aruncă o ochire și între pasările cerului, și între ele nu află pe *buhă*. Pe loc trimise Dumnezeu s'o cheme înaintea lui. Cât ai bate în palme, sosit buha la porunca Făcătorului-a-toate și, întrebată de Dumnezeu de ce nu ajută a săpă la izvoare, zise că ei nu-i trebuie apă de izvoare.

Auzind Dumnezeu aceste cuvinte prin care voi buha să-și ascundă și acopere lenea, o blăstămă ca ea în veci să nu bea nici apă de izvoare, nici din cea de pe fața pământului.

Și deatunci buha nu bea nicidecum apă din vreun izvor și din vreo baltă de pe pământ, măcar de ar muri de sete. Dar fiindcă și ea, ca orice pasăre, are, spre a putea trăi, trebuință de apă, țipă ca muncită de o sete nespusă, pe timpul secetei de vară, mai ales pe timpul *pologului*, cerând dela Dumnezeu ploaie, ca să-și stingă focul setei.

Auzind Românul țipătul ei desperat, cu care cere ploaie, îi zise:

— Vezi, amu țipi, da de ce n'ai vrut să ajuți la săpatul izvoarelor?

Și dacă se îndură Dumnezeu și trimite o ploaie, atunci își rădică buha clonțul deschis în sus spre cer și înghite cu dor la apa de ploaie care cade în cioc, sau bea de pe penele ei¹⁾.

A treia legendă o avem de prin jud. Covurlui:

«Când Dumnezeu sfântul a făcut lumea cu toate ale ei, se spune că a cerut ajutor dela toate dobitoacele, și chiar dela om. La unele a cerut să-i depene firul vremii, la altele să răsădească pomi; în sfârșit, toate aveau treaba lor.

Când mântul Dumnezeu din treburi, văzù cu mâhnire că mai trebuiau multe de făcut. Intre alte nevoi mari, lipsia apa. Atunci gândindu-se Dumnezeu chemă pe toate lighioile la sfat, căci toate aveau nevoie de apă, și nu știau cum s'o găsească, căci nu le eră dat.

Toate sălbătăciunile de pe lume se adunară îndată și au început unele a scurmă, altele a răscoli pământul, altele a săpă, după blagoslovenia Domnului, până ce găsiră izvoarele. Dumnezeu, mulțumit de ajutorul acesta, le binecuvântă că oriunde or fi pe pământ să găsească apă cu care să-și astâmpere setea.

Dintre toate, numai *gaița* nu veni la treabă, iar când o îmbiară celelalte, zise că nu-i proastă să se umple de noroiu ca porcii, ori să-și ude picioarele ca rațele.

Ajungând până la urechile Creatorului aceste vorbe, fu blestemată în auzul celorlalte că deoarece a fost «coconiță», să nu-i fie dat a pune gura pe vreun strop de apă de pe pământ, căci va muri, ci să strige pe sus cerând ploaie: «pieiu, pieiu!», după cum o auzim vara, căci a zis că bea de pe aripi²⁾.

¹⁾ *Șezătoarea*, V, pp. 128—129.

²⁾ *Șezătoarea*, XV, pp. 180—181. Variantă în *Ion Creangă*, VII, p. 136. — Voronca, *op. cit.*, p. 971: «Când a descoperit Dumnezeu izvoarele, *uliul* — nume sub care uneori, după cum am văzut se înțelege *gaița*, — n'a vrut să ajute: a zis că nu-și va tăvăli picioarele. Și Dumnezeu l-a blăstămat ca el să nu bea apă».

A patra legendă o cunosc Românii din Serbia; ea urmează, puțin cam întunecoasă:

«Prigoria este cea dintâiu pasăre din lume, care a săpat fântânile bătrânești pe timpul lui Adam, ea fiind foarte însetoșată. A lucrat prigoria cât a lucrat și a terminat fântânile bătrânești. După ce termină, se retrase într'un colțișor ca să se spele pe picioare, căci eră plină de noroiu.

În timpul acesta iată că vine și *cioara*, care, văzând prigoria spălându-se pe picioare, a întrebat-o că ce face. Ea i-a răspuns:

— Mă spăl pe picioare, că m'am murdărit de noroiu lucrând la fântâna asta, și apoi n'o să mă duc murdară la Dumnezeu!

Atât i-a trebuit cioarei. Cioara șireată, s'a băgat în noroiu, și-a mănjit penele și-a plecat la Dumnezeu. Dumnezeu sta pe scaunul său împărătesc, înconjurat de fel de fel de îngeri, cari de cari mai frumoși. Când văzù Dumnezeu cioara, se sculă și o întâmpină cu vorbele:

— Ce gânduri te-aduc pe-aici, prietenă?

Cioara, după ce se închină ziditorului, îi răspunse:

— Doamne, Doamne! Cum, nu știi, că am venit să-ți vestesc că eu am făcut cea dintâiu fântână? Nu vezi ce murdară sunt? M'am umplut de noroiu tot lucrând la ea! ¹⁾.

— Fii binecuvântată! — îi zise Dumnezeu.

Și cioara plecă.

După ce plecă cioara, veni și prigoria la Dumnezeu. Se închină cu smerenie înaintea Lui și-i zise:

— Doamne, am venit să te vestesc că eu am făcut cea dintâiu fântână!

— Păi cum? Acum a venit cioara și mi-a spus că ea a făcut-o; mi-a arătat chiar picioarele pline de noroiu!

— Nu-i adevărat, Doamne! Eu am făcut-o, însă m'am spălat pe picioare, că-mi eră rușine să vin murdară aici!

Dumnezeu atunci blestemă cioara să nu bea niciodată apă, iar pe prigorie să nu bea decât apă de ploaie, apă trimisă de El.

Deatunci a rămas ca prigoria să nu bea decât apă de ploaie. Și cât timp nu plouă, limba ei e jumătate uscată ²⁾.

Tot astfel se va spune și despre *graur*. «Când graurii ciripesc pe sus, fac a *ploaie*; ei sunt pedepsiți de Dumnezeu, ca și găile, să nu-și potolească setea decât din ploi, nu din izvoarele pământului, căci, sub

¹⁾ Ca și Țiganul care, după ce a văzut pe făt-frumos ucizând bălaurul dela fântână ca să scape de moarte pe fata împăratului osândită lighioaei, s'a mănjit în sânge și s'a dus la împărat, dându-se ca mântuitor al fetei.

²⁾ Culegere dela un flăcău român din satul Prahovo, de lângă Radujevaț, împărt. de d-l Od. p. Apostol. Este și în Șt. St. Tuțescu, *Din Trecut*, Giurgiu 1901, p. 15-16. — Pamfile, *Văzduhul*, p. 102: «Prigoriile cântă a ploaie de sete ce le este; deaici zicala: se usucă de sete ca prigorică».

cuvânt că-și mânjesc picioarele lor cele frumoase, n'au vrut să ajute lui Dumnezeu atunci când s'au ales apele de uscaturi»¹⁾.

La fel se va zice și despre *uliu*: «Din toate pasărilor, numai uliul are picioarele curate, că el n'a vrut să ajute lui Dumnezeu ca să curățe pârăile și izvoarele, și deaceea și Dumnezeu nu-i dă să bea din pârâu; el numai apă de ploaie bea. Când nu e ploaie, așa strigă: cere la Dumnezeu ploaie».

Urmează «Corbul [care] n'are voie să bea apă [din izvoare]. El e blăstămat, căci n'a vrut să ajute lui Dumnezeu ca să curățe pârăele. A zis că: ce? s'a tăvăli în glod? Ș'acuma vara, când sunt secete mari, corbii așa țipă! Se suie sus și strigă la cer să le dea apă, că el atâta apă bea, cât îi curge din ploaie în gură»²⁾.

După o credință bucovineană, vietatea care a descoperit izvorul este *brosca*, și deaceea Dumnezeu a blagoslovit-o ca să fie sfântă³⁾.

În sfârșit, după următoarea povestire suceveană, destuparea izvoarelor a fost lăsată de Dumnezeu în sama *Sfântului Vasile*, care s'a slujit de vietățile lumii:

«Acum a zis că făcuse Dumnezeu apa, dar n'avea cine-o destupă, căci eră tot numai Dumnezeu și cu *Coman*⁴⁾ în lume, și apa eră tocmai în fundul pământului.

Atunci și-a făcut Dumnezeu-*Sabaon apostolii*. La toți le-a dat câte o treabă: lui *Sfeti-Ilie* i-a dat în seamă tunetele, fulgerele și trăsnetele; lui *Marele-Vasile* i-a dat apa, l-a făcut oarecum chizeș peste apă, și el a destupat izvoarele.

Dumnezeu făcuse lighioanele acestea ce sboară, și Vasile le-a strâns pe toate și le-a pus la săpat și la curățit cel întâiu izvor. Toate s'au supus și au lucrat cu tragere de inimă, numai *caia* de loc n'a blăznit⁵⁾; în una s'a *coțobănit*⁶⁾, până ce a lăsat-o, căci tot zicea, ba că-i urît, ba că-și ponosește picioarele și penele...

Atunci Marele-Vasile s'a jăluit milostivului Dumnezeu, și Milostivul a blăstămat-o că numai atunci să bea ea apă și să-și astâmpere setea, când a plouă, și ea-și va ține ciocul deschis, și câtă apă a intră în cioc, ori va putea prinde în *picuși*⁷⁾ de pe penele ei, atâta să bea.

Și așa au pornit izvoarele și făr' de caie, și curg și până 'n ziua de azi»⁸⁾.

După o credință doljeană, *apele* au început să curgă pe fața pământului «numai dela Iordan» încoace, adică din zilele Mântuitorului⁹⁾.

1) Cred. Rom. din Țepu-Tecuciu.

2) *Ibidem*, p. 697.

3) Voronca, *op. cit.*, p. 441; cf. și p. 971.

4) *Diavolul*.

5) «Nu și-a călcat pe inimă».

6) «S'a pus în gură și cam cu puterea».

7) *Picuri*.

8) *Șezătoarea*, III, pp. 1—2.

9) Cred. Rom. din Catane, împărt. de d-l Șt. St. Tușescu.

III. DEALURILE, VĂILE ȘI ALTE PREFACERI PĂMÂNTEȘTI

De obicei, despre ridicarea dealurilor cu lăsarea văilor, legendele ne spun că Dumnezeu, croind pământul mai mare decât cerul și neîncăpând astfel fața lumii sub bolta lăcașului dumnezeesc, s'a văzut silit s'o mai strângă, s'o mai grămădească, s'o mai înghesuie, producând astfel acele încrețituri cari sunt *munții* și *dealurile* cu *văile* dintre ei. Mijlocul acesta îl află de obicei Dumnezeu dela *ariciu*, prin iscodirea *albinei*, a *corbului*, a altor pasări sau a *Sfântului Petru* ¹⁾.

Altă povestire ne spune că dealurile s'au născut prin strângerea pământului, ca și mai sus, după sfatul lui Dumnezeu cu *Antihârț* ²⁾.

Alte legende arată că dealurile s'au făcut din pământul adus de Diavol «în numele său» din fundul apei, și nu în numele lui Dumnezeu ³⁾, sau din pământul înghițit cu gânduri ascunse și scuipat apoi de Necurat, sau pe acele locuri pe unde *ariciul*, care ajută lui Dumnezeu la urzire, s'a împiedecat și-a căzut, vărsând țărâna ⁴⁾, sau după sfatul *năpârcii*, sau din «bun capul lui Dumnezeu» ⁵⁾, sau a răsărit în urma cutremurului de groază care a cuprins pământul, atunci când Dumnezeu l-a sorocit să crească și să hrănească toate jivinele din cuprinsul lumii, cuprinzând între dânsele și pe omul cel răutăcios ⁶⁾.

Prin Bucovina, despre *munți* se aude următoarea legendă:

«Dumnezeu, umblând cu necuratul pe ape, a înfipt toiagul și s'a făcut *pământ*. Apoi a trimis pe Diavol să-i aducă o oacă de pământ de probă. El a mers și a ridicat un munte.

— Vezi, că nu ești slugă credincioasă, i-a zis Dumnezeu. Mai mergi odată !

Diavolul a mers și a ridicat alți munți. Dumnezeu iar l-a muștrat și l-a mai trimis și a treia oară tot după o oacă de pământ, și el atunci a ridicat toți munții ⁷⁾.

Toate aceste legende sunt în strânsă legătură cu vremea zidirii. Mai întâlnim însă și alte legende legate de vremuri mai târzii.

Prin Bucovina se spune că după căderea *Ingerilor* răi, aceștia s'au apucat să-și facă *munți* înalți, suflând cu putere, ca să se adune țărâna la un loc. Munții creșteau astfel fără încetare și erau gata să ajungă la cer, când Dumnezeu a blagoslovit cu mâna și munții au conținut din creștere, rămânând astfel cum îi vedem și astăzi ⁸⁾.

După alte povestiri, și tot din vremurile de aprigă vrăjmașie dintre Dumnezeu și Necurați, *gropile* și *văile* ar fi făcute de acești din urmă,

¹⁾ Pamfile, *Povestea lumii de demult*, pp. 31—42.

²⁾ *Ibidem*, p. 42.

³⁾ *Ibidem*.

⁴⁾ *Ibidem*, pp. 42—3.

⁵⁾ *Ibidem*, p. 43.

⁶⁾ Cf. mai sus.

⁷⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 15.

⁸⁾ *Ibidem*, p. 14.

cari căutau să afle apa cu care nădăjduiau să înnece pe Dumnezeu; — dealurile și munții, firește, sunt pământul scos din acele gropi ¹⁾.

După alte credințe, dealurile și văile vor avea ca pricină roaderea unuia din cei patru *stâlpi* ai pământului de către un *pește*. «Fiind însă pământul foarte greu, capetele deasupra ale stâlpilor cari au rămas neroși, au intrat în pământ, împingând coaja acestuia în sus» ²⁾.

După alte spuse, văile și dealurile au rămas numai dela potop și anume, văile s'au croit pe acolo pe unde apele potopului au aflat și au ros pământul cel moale, iar dealurile pe acolo pe unde pământul a fost mai tare ³⁾.

Prin unele părți din Bucovina se pune ivirea dealurilor și a văilor pe vremea Mântuitorului: «De mult, pământul erà neted; nu erau ca amù dealuri și văi, munți, dar când fugiã *Domnul Hristos* de jidani, după ce a scăpat de pe cruce, ca să nu-l prindă, gândiã să se facă între el și jidani munți, văi, să-l aciuască, și deatunci au rămas așa până astăzi» ⁴⁾.

În sfârșit, prin alte părți se crede că într'o vreme *peștii* pe cari se razimă pământul, s'au înciudat foarte rău, și începând să se svârcolească, au cutremurat pământul cu putere; din acest cutremur, pământul s'a crăpat pealocuri, s'a burdușit, ridicându-se coamele dealurilor și adăugindu-se văile. Tot atunci se zice că s'ar fi deschis și izvoarele pământului, care hrănesc cu apă râurile care curg prin văi ⁵⁾.

Rămân însă, după toate aceste povestiri și credințe generale, alte povestiri și credințe legate de anumit munte, de anumit deal, de o vale, de o ridicătură și val, și cari, firește, nu se pot însirã aici ⁶⁾.

Incheiem acest capitol cu una din legendele elementelor ce alcătuiesc scoarța pământului. Iată ce se spune în Bucovina despre chipul cum s'a ivit *nisipul* și *piatra*:

«Piatra, *Dracul* a făcut-o, că lui îi erã ciudă pe oameni, de ce nu-s ai lui; și pentrucă n'a fost așa precum el a vrut, s'a apucat să facă tot pământul piatră să nu crească nimica, ca să n'aibă oamenii ce mănca. Nisipul care este, acela-i sămânță de piatră ce a fost aruncat de Ne-curat, să crească. Dar Dumnezeu a blagoslovit de a rămas așa» ⁷⁾.

Despre *aur*, *argint* și *spijă*, poporul crede că pământul și le face singur ⁸⁾.

¹⁾ Pamfile, *Povestea lumii de demult*, p. 68.

²⁾ *Vieața literară*, I, no. 7.

³⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 16.

⁴⁾ *Ibidem*, p. 422; urmează: «Jidani, dacã au văzut că nu-l pot prinde, au luat pietre și-au început a aruncã într'însul. Dumnezeu a dat că pietrile acelea s'au făcut *ouă roșii*, galbene, albastre. Jidani, de bucurie, au început a le strãnge, a se zãbovi, și Domnul Hristos a scăpat. Și întru amintirea aceea se fac de Paști ouãle roșii».

⁵⁾ *Șezãtoarea*, I, p. 232.

⁶⁾ Cf. despre *Brazda lui Novac*, N. Densușeanu, *Dacia preistorică* București 1913, pp. 150 și urm. și C. R.-Codin, *Legende și amintiri istorice*, București 1910, pp. 14—19.

⁷⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 14.

⁸⁾ *Ibidem*, p. 142: «Pământul în tot anul lucrează cevã. Într'un an lucrează *aur* și atunci e *arșița* mare; în alt an *spijă* și atunci *plouă* mult; în alt an *argint* și atunci e potrivit, dar tot e mai mult ploaie și *pânile-s* slabe».

IV. CROIREA CĂRĂRILOR

Despre cărări și drumuri, cărora li se dă prin aceasta o însușire de statornicie veșnică, urmează o singură legendă bucovineană, care este în același timp și legenda *cârțiței*:

«Dumnezeu zice că a scos pe toate vietățile pământului la făcutul cărărilor și a drumurilor și toate au săjit și au ajutat. Numai cârțița n'a vrut să iasă nici la cărări, nici la drumuri, zicând că ea, deoarece nu trăește pe pământ ci în pământ, și nici nu iese deasupra pământului, n'are nevoie de cărări, nici de drumuri, la care nu va ajuta.

Văzând Dumnezeu neascultarea cârțiței o blăstămă zicând că cârțița când va scoate mușinoaie și va ajunge cu lucrul ei la un drum sau vreo cărare, sau va ieși deasupra pământului, să piară. Și așa i se întâmplă cârțiței când iese deasupra pământului, sau ajunge cu scosul mușinoaielor la un drum sau cărare, amăsurat blăstămului dumnezeesc până 'n ziua de astăzi, ca nu cumva ea să subsape și să surpe ceace n'a ajutat a face»¹⁾.

V. CUPRINSUL PĂMÂNTULUI

Zămislit de Dumnezeu din boțul de lut turtit și blagoslovit ca să crească și să se întindă în toate părțile, pe deasupra apei, pământul a rămas, după credințele populare, să se asemene unei fețe de masă rotundă, neînchipuit de mare pe care munții și văile nici nu se pot băga în samă, dar cari totuși împiedecă vederea unui bun ochiu de a cuprinde marginile acestei suprafețe, închisă din toate părțile de apă.

După unele credințe, pare-că transilvănene, apa ce ocolește de trei ori pământul ca un șarpe făcut de trei ori colac, se numește *apa Sâmbetei*; de acolo ea se bagă în pământ și merge la iad. «Așa e scris, ca sufletele păcătoșilor să se adune pe fața apelor, iar apele să le ducă spre apa Sâmbetei. Și deaceea e bine să faci cruce și să suflă peste apa din râuri, când te scalzi, și să suflă peste apa din doniță și să verși puțin din ea, până nu bei, ca să fugă și să se scurgă sufletele păcătoșilor, cari s'au adunat pe fața apei»²⁾.

Prin Bucovina se spune că apa Sâmbetei n'o pot trece *femeile*; bărbații o pot. Astfel o trec «călugării cei mai sfinți; și cari merg dela noi, din schivnici, acolo rămân. La apa Sâmbetei sunt *Blajinii*»³⁾.

Cu toate că înfățișarea pământului, pe deasupra, este aceea a unui fund de vas, graiul îi dă o *lungime* și o *lățime*⁴⁾, un *lungiș* și-un *curmeziș*, cari, firește, nu se pot cuprinde cu închipuirea⁵⁾.

¹⁾ *Șezătoarea*, V, p. 127.

²⁾ Marian, *Sărbătorile la Români*, I, București, 1901, p. 182.

³⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 1001.

⁴⁾ Coșbuc zice în *Nunta Zamferei*:

Lung e pământul, ba e lat,

Dar ca săgeată de bogat

Nici astăzi Domn pe lume nu-i...

⁵⁾ I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, VI, p. 541; dintr'un descântec: «Cum nu se deoache pământul de lung și lat, așa să nu se deoache N. de frumos.

Pe marginile sau poalele pământului, «repezi și drept în jos, de nici nu se poate uita cineva acolo» ¹⁾, se sprijină marginile sau poalele cerului, cum spun și Francezii ²⁾, de dreptul pe pământ, sau pe niște stâlpi. După unele credințe, acești stâlpi ai cerului sunt în număr de trei, patru sau șapte, uneori de argint, pe care-i păzesc, când sunt șapte, cei șapte îngeri. Acest bine, îngerii îl fac pentru omenire în schimbul celor patru posturi, pe care și oamenii sunt datori să le păzească ³⁾.

După alte credințe, cerul se razimă pe pământ prin mijlocirea a patru stele; după altele, cel care susține cerul este *Simion Stâlpnicul* ⁴⁾ iar după altele, cel ce ține cerul este *Samson cel tare*, pe umere. «Dar amù, un picior al lui e în apă; numai cu un picior stă pe uscat» ⁵⁾.

Când pe-aceste margini aleargă caii lui *Sf. Gheorghe*, vara, iarba și codrul înverzesc, pământul se deschide; când aleargă caii lui *Sf. Dumitru*, verdeața se prăpădește și iarna se apropie ⁶⁾.

Mijlocul pământului poartă numele de *buric*, *buricul pământului*, despre care se crede că este la *Ierusalim* ⁷⁾, acolo unde, la începutul pământului, când pământul nu erà mare, își făcuseră Dumnezeu și Diavolul, pățișorul de odihnă ⁸⁾.

Prin Bucovina se crede că buricul pământului este la *Sfântul Munte* — *Sfânta «Agură»*, — muntele Athos. «Stancile se duc la o mănăstire, la buricul pământului, la niște călugărițe sfinte, de le cară spice în gură și fac girezi. Din spicele acelea, călugărițele fac prescuri la biserică și pâne. Acolo sloboade Dumnezeu cărți din cer, și când se trezesc ele, găesc cărțile în biserică. Din cărțile acelea se fac apoi scrisori de se trimite apoi în toată lumea pe la mănăstiri. Acolo-i *Sf. Miercuri*, *Sf. Vineri*» și toate celelalte zile ⁹⁾.

Tot la buricul pământului se spune că ar fi gaura prin care intră și ies dracii din iad: «e ca o fântână părăsită» și greu mirositoare ¹⁰⁾.

În gâcitori, se întrebă:

— Unde-i buricul pământului?

Și se răspunde:

— Aici, unde sunt eu! — subînțelegându-se adausul:

Dacă nu crezi,

Măsoară și vezi!

¹⁾ *Șezătoarea*, III, pp. 27—28.

²⁾ P. Sébillot, *Le ciel et la terre*, Paris 1904, p. 181.

³⁾ Pamfile, *Cerul și podoabele lui*, pp. 2—3.

⁴⁾ *Ibidem*, p. 3.

⁵⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 141.

⁶⁾ *Ibidem*, p. 764.

⁷⁾ *Șezătoarea*, I, p. 232.

⁸⁾ Pamfile, *Povestea lumii de demult*, pp. 18—19. Cunoștințe nouă despre pământ au făcut să se audă astfel de întrebări și răspunsuri:

— Unde-i buricul pământului?

— Aici, unde sunt eu!

⁹⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 139.

¹⁰⁾ N. Gane, *Novele*, III, Buc. 1886, p. 25.

căci nu putem găsi aici o înrăurire a cunoștințelor nouă despre sfericitatea pământului, care într'adevăr pot spune că buricul pământului este oriunde.

Depărtarea dela acest buric până la marginea pământului, este neînchipuit de mare; până acolo unde n'a ajuns nici un om pământean, în afară de *Alexandru Machedon* ¹⁾. A mai fost cineva care a încercat să se ducă:

«A fost un om și el a plecat să dea de capul pământului. A mers el, a mers, a mers, pân' a dat în satul cu *Samodiva*, unde șed *Samodivoacele*. *Samodivooii* arau. El s'a oprit acolo la *Samodivooi*, a întreat de mai e mult până a da de capul pământului și a șezut să se mai *odinească* o țără. A oprit și *Samodivooii* boii să mai tănuie. Au tănuit, au tănuit, până când a văzut *Samodivooii* *Moartea*, — *samodivooica*: veniă cât putea cu de mâncare la prânz. Aflase că e om acolo. *Samodivooii* când a văzut-o, a zis omului să se culce jos, să tragă brazdă peste el, să-l copere, că-l soarbe *samodiva* când o veni. S'a culcat omul, și a tras brazdă peste el.

Când ajunge *samodiva*, i-a mirosit a om. L-a întreat pe *samodivooii*:

— Ce e? Ce miroasă pe aici?

El a luat-o la zor:

— Ce miroasă? Nu e nimic! Cum miroasă?!

Ea, odat' a dat peste el brazdă, și l-a sorbit.

A plecat al Român când a fost dănac, și când a ajuns acolo la *samodivooii*, a fost unchiaș: atâția ani s'a dus, și de capul pământului tot n'a dat!» ²⁾.

O credință ne arată că marginea pământului e la *mărul roș* ³⁾, pomenit în unele blăstămuri ⁴⁾.

Despre *inima* sau *miezul pământului* — uneori lăcaș al *iadului* — prin jud. Tecuciu se spune că-i un amestec de *apă* și *foc* cărora li s'a lăsat de Dumnezeu sarcina de a se înfrână unul pe altul, căci «de n'ar fi foc care s'o mai fiarbă, s'o prefacă în aburi, s'o mai usuce, s'o mai scadă, și-ar fi numai apă, aceasta ar țâșni în sus și-ar înneacă pământul; iar de-ar fi numai foc și n'ar fi apa care să-l mai potolească, acesta ar aprinde și ar arde lumea» ⁵⁾.

Despre lava pe care o aruncă vulcanii, necunoscută prin părțile locuite de Români, — n'am auzit decât o singură pomenire: ea este scuiatul *Necuratului* ferecat de Dumnezeu în fundul *iadului*; cu aceasta vrea *Diavolul* să prăpădească lumea. Respectiva povestire însă, vom întâlni-o mai departe.

¹⁾ *Șezătoarea*, III, p. 278.

²⁾ St. St. Tuțescu, *Taina dlui*, Piatra-Neamț 1906, p. 34.

³⁾ C. Geaușeanu, *Superstițiile poporului român*, București 1914, p. 10.

⁴⁾ V. Alexandri, *Op. compl.* IV (Teatru, III), Buc. 1905, p. 946: «Du-te val-vârtej, pân la mărul-roș».

⁵⁾ Culegere din com. Țepu.

Sub pământ, stau solomonarii la învățătura ce le trebuie pentru cârmuirea bălaurilor la *grindină*¹⁾.

VI. SPRIJINUL PĂMÂNTULUI

Scos din fundul mării celei mari sub chipul unui pumn de lut, din care mai apoi a crescut cât nu-l poate cuprinde gândul, pământul nostru, ca o turtă rotundă, este înconjurat și astăzi de apa cea mare, și plutește și astăzi cum va pluti în vecii vecilor deasupra acestei ape fără margini²⁾, care se întinde și dincolo de poalele cerului³⁾. Atât de mare este apa și atât de mică este turta pământului nostru față de cuprinsul apei, încât cu drept cuvânt se poate spune că «pământul stă pe mare ca o frunză de stejar într'un țarc de fân»⁴⁾.

Tot astfel spun și Francezii⁵⁾ și tot aceste credințe caută să le întărească și filozoful Thales.

Dovadă de apa care se întinde dincolo de marginile pământului, firește, nu se poate da, deoarece, după cum am mai pomenit, nimeni n'a ajuns până la marginea pământului ca să vadă și să poată spune și altora; dar că pământul plutește pe apă este faptul că de îndată ce face omul o săpătură mai adâncă, îndată dă de apă, care izvorăște cu atât mai multă putere, cu cât săpătura se apropie de fundul pământului⁶⁾. Acestea, de altfel ne sunt spuse de Biblie și tot astfel scriu și toate cărțile religioase. Ca pildă, iată un text, de prin veacul al XVIII-lea, traducerea unei opere de polemică ortodoxo-catolică a literaturii bizantine ajunsă la noi prin traduceri slavone.

«Az[i]mit[ul] ?⁷⁾ zisă: Dară suptu pământu ce iaste?

Panaghiot⁸⁾ zisă: Suptu pământu iaste apă, iară dedesuptulu apei iaste întunecare, iară mai din gios focu, și mai predesuptu adul⁹⁾, și iarăș mai pre giosu pustietate, și mai pre dedesuptu tartarulu celu fără de fundu, și istovilia»¹⁰⁾.

¹⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 808.

²⁾ Pamfile, *Povestea lumii de demult*, pp. 6 și urm. — Voronca, *op. cit.*, p. 957: «Pământul e de jur împrejur înconjurat cu apă; noi pe apă ședem, apă e sub noi și deasupra noastră. Dumnezeu dac'ar vrea, într'un minut ne-ar potopi».

³⁾ Cred. Rom. din Țepu, jud. Tecuciu.

⁴⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 141.

⁵⁾ Sébillot, *op. cit.*, p. 182.

⁶⁾ Cred. Rom. din Țepu, jud. Tecuciu. — *Șezătoarea*, I, p. 232. — *Ceauseanu, op. cit.*, p. 9. — *Vieața literară*, I, no. 7: «Dintru început pământul nu eră împănat cu tot felul de dealuri și munți, ca'n ziua de astăzi, nici nu aveă atâtea văi și vâgăuni câte are acum, ci el eră neted ca fața mesei, adică numai un șes ori în cotro te înturnai și te uitai cu ochii. Și acest șes foarte întins pluteă pe deasupra apei, care se află dedesubtul pământului, întocmai după cum plutește o scândură pe un lac. Iar apa pluteă, după cum plutește ea și acum în văzduh, și văzduhul, la rândul lui, sta în pu erea lui Dumnezeu, cum stă și'n timpul de față».

⁷⁾ *Catolicul*, cel ce se împărtașește cu *azimă*.

⁸⁾ *Ortodoxul*.

⁹⁾ *Iadul*?

¹⁰⁾ Iorga în *Analele Academiei Române*, ser. II, Mem. secț. lit., XXIX, p. 171.

Dacă iadul și raiul sunt *dincolo* de lumea noastră, ceea ce ne desparte de *lumea cealaltă* va fi o apă: apa care înconjoară pământul de jur împrejur, și care — după cum am mai pomenit — se cheamă apa *Sâmbetei*. Despre această apă se dau următoarele credințe bucovinene:

Apa Sâmbetei este matca tuturor apelor, fiindcă într'însa se varsă toate apele de pe pământ; ea fierbe neconținut, poate din pricina focului ce mistue neconținut iadul păcătoșilor.

După alte credințe, «la marginea pământului e apa răciturii, și-i rece tare. Acolo-i cetatea lui Dumnezeu-sfântul. Un om și-a făcut corabie să meargă la Dumnezeu, și-a mers pe dedesubtul apei, dar Dumnezeu l-a ridicat cu corabie cu tot în sus, și șade acolo *închilit* deasupra mării de răciturii până s'o sfârși lumea. Până la Dumnezeu numai pasările care merg pe sus tare, străbat, cum sunt vulturii, cocoarele; altele nu»¹⁾.

Plutind pe apă — a scotit poporul — pământul poate fi pus de multe ori în primejdie să se răstoarne sau să-l cutopească vreodată valurile, lucru care s'ar putea întâmpla cu o corabie. Acest nedorit sfârșit l-ar putea dori cel mai mare dușman al lumii, Diavolul, cel ce a căutat să înnece pe Dumnezeu cu prilejul zidirii. Pentru a feri pământul de o primejdie ca aceasta, iată pe Dumnezeu că îi pune la margine, în patru părți, patru *îngeri de strajă*, dupăcum ne arată următoarea povestire ardelenescă:

«Necuratul, care și în ziua de astăzi e învrăjbit cu Dumnezeu, făcătorul cerului și al pământului, vrând să prăpădească pământul, adică pe oamenii creștini, s'a răzimat odată pe coasta pământului și a vrut să-l răstoarne în mare. Ingerii Domnului, băgând de samă că ce gânduri are, au proptit pământul cu aripile lor puternice, așa cât, ori și cât s'a năcăjit Necuratul cu slugile lui nemernice, nici un rău nu a putut face, decât că l-a scuturat de vreo câteva ori.

Oamenii, văzându-se în primejdie de moarte, au rugat pe Dumnezeu ca să-i scape de mânia Necuratului. Dumnezeu, căruia i-a fost milă de oameni, le-a făgăduit că le va stă în ajutor dacă vor posti trei *posturi*. Oamenii s'au învoit. Le-a mai spus Dumnezeu că cu cât oamenii vor ținea mai puține posturi, cu atât și sprijinul va fi mai slab.

Făcându-se legătură între Dumnezeu și creștini, și anume ca Dumnezeu să le pună patru străji la patru cornuri ale pământului, iar creștinii să țină în schimb patru posturi, în care să nu mănânce decât mâncări de post, Dumnezeu se țină de făgăduială și a pus *patru serafimi cu săbii de foc*, înarmați cu arme și îmbrăcați cu haine pe care focul nu le arde și glonțul nu le cuprinde.

Necuratul, văzând legătura făcută între Dumnezeu și oameni, s'a mâniat așa de rău, de numai foc și pucioasă a scuiat, și așa, într'o mânie, s'a aruncat asupra străjilor pământului cu gând ca să le omoare, și pământul să-l cufunde în fundul mării.

¹⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 1002.

Aruncându-se asupra străjilor, acestea, cu ajutorul armelor și al lui Dumnezeu, au învins pe Necuratul, și prinzându-l de brâu, l-au trântit așa de tare, de a intrat până în fundul pământului, unde e și azi.

Deatuncia, de câte ori își aduce Necuratul aminte de oamenii de pe pământ, încearcă să iasă deasupra, dar neputând de armele străjilor, se svârcolește de se scutură tot pământul, iar de mânie scuipă numai foc, care de multe ori ajunge până la fața pământului ¹⁾).

Creștinii însă, de când au cele patru străji, trăesc odihniți, nefiindu-le frică că se va prăpădi pământul. Aceasta așa va fi tot mereu până când oamenii vor țineă posturile. Când însă oamenii își vor uita făgăduela făcută lui Dumnezeu, și își vor lăsa legea, nici pământul nu va mai fi păzit, ci va fi lăsat pe voea Necuratului, care apoi de bună samă va prăpădi lumea, răsturnând-o în marea cea fără fund și fără margini ²⁾).

După unele credințe bucovinene — cum vom mai pomeni, la susținerea pământului ajută și *Simion Stâlpcul*.

Bulgarii cred ca și noi în ființa apei care înconjoară pământul de toate părțile și care este și sub pământul ținut de doi sfinți pe degetele cele mari ³⁾). Ei adaugă însă că ceace ține pământul încercuit ca să nu se hârnească în apă, este un *șarpe* încolăcit în jurul său ⁴⁾).

Prin jud. Tulcea se crede — de bună samă — că sub înrăurirea credinței în Diavolul trântit și ferecat de Dumnezeu în pământ — că pământul se razimă pe coarnele unui *Diavol* ⁵⁾).

După sfinți și Diavol, vine rândul animalelor să sprijine pământul, ca să nu se cufunde în apă.

Macedo-Românii spun uneori că pământul stă pe spatele unui *bou* ⁶⁾, alte ori stă pe patru boi ⁷⁾).

Și *Armenii* vorbesc astfel despre un bou ⁸⁾).

Prin unele părți se crede că sunt doi *bivoli* cari țin pământul, firește, aceștia stând în apă ⁹⁾).

Credința în ființa acestui bivol susținător al pământului o întâlnim și la *Bulgari* ¹⁰⁾).

Prin Bucovina auzim spunându-se că pământul stă pe un *urs* ¹¹⁾).

Dintre vietăți, însă, cel mai chemat ca să stea în apă este *peștele*; prin urmare iată-l și pe el sprijinind pământul.

¹⁾ «Erupțiunile vulcanice».

²⁾ *Gazeta Transilvaniei*, LXXIII, no. 38.

³⁾ *Revue des traditions populaires*, XXII, p. 210. *Bulgarii* mai cred și în ființa unui *cocoș* ce susține pământul și pe care îl cutremură când bate din aripi.

⁴⁾ L. Schischmanoff, *Légendes religieuses bulgares*, Paris 1896, p. 11.

⁵⁾ Candrea, Densușeanu și Speranță, *Graiul nostru*, I, p. 355.

⁶⁾ D. Cosmulei, *Credințe și superstiții aromânești*, București 1909, p. 46.

⁷⁾ *Revue des traditions populaires*, VIII, p. 285.

⁸⁾ *Ibidem*, XXII, p. 210.

⁹⁾ Ceaușeanu, *op. cit.*, p. 9.

¹⁰⁾ Schischmanoff, *op. cit.*, p. 12.

¹¹⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 141.

Cu totul singuri, sunt doi pești ¹⁾).

Unul singur, trei sau patru pești nu-i vom întâlni singuri.

Rușii cred că peștii se sprijină pe-o balenă ²⁾, iar Georgienii din Caucaz îi așează pe un pește uriaș ³⁾.

După vietăți, avem *stâlpii* sau *furcile* pământului ⁴⁾.

Întâiu, un singur stâlp: pământul, ne arată o credință doljeană, «se reazimă pe o *osie*, adică furca pământului, și o roade *Iuda* în tot minutul. Dacă nu ar cerne femeia omului *mălaiu* și nu ar scutura capul *căpisterei*, ar roade și s'ar scufundă pământul; dar când dă cu mâna în capul căpisterei, sdrăncăne postava și ea aude și stă în loc să asculte și să vadă ce este, că i se pare că e Dumnezeu, și atunci crește pământul la loc, și nu se mai isprăvește ⁵⁾).

Tot cam astfel se spune și prin alte părți ale acestui județ.

«Pământul cel rotund ca și cerul — că pământul s'a strâns după cer — stă pe o *furcă* tot de pământ, care-l ține de nu se așează în apă, unde a fost. Când femeia rade *postava* și spală *vadra* la fântână, *Iuda* — *Dracul* — ascultă, și *Dumnezeu* atunci drege furca unde a ros *Iuda*. *Iuda* păzește și când *Dumnezeu* pleacă de se uită la *ouăle roșii* în ziua de *Paști*, ori ascultă la *colinde* în ziua de *Crăciun*, vine și roade furca, să se *sudoame* pământul, și lumea să se înnece ⁶⁾).

Prin Bucovina se crede că acest stâlp este sprijinit de o *scorpie*. Scorpia este sprijinită de stâlp cu un lanț. «De n'ar ține scorpia, nici pământul n'ar mai fi ⁷⁾).

După unele credințe oltene, pământul are *două furci* ⁸⁾).

După altele, pământul stă pe *trei stâlpi*, cari sunt de lemn, de fier sau de ceară.

După alte credințe, sunt *patru stâlpi* de argint; un colind moldovenesc începe așa:

De când, de când Dumnezeu	Prea frumos l-a 'mpodobit,
Și pământul s'a născut	Cu podoabe de argint,
În patru stâlpi de argint,	Verde, verde și 'nflorit,
	Și cu flori acoperit... ⁹⁾ .

După alte credințe, oltene, pământul stă pe *6 stâlpi*, pe cari cearcă să-i roadă *Iuda*, cel întâlnit mai sus:

¹⁾ *Șezătoarea*, I, p. 232. — Ceaușeanu, *op. cit.*, p. 9.

²⁾ *Revue des traditions populaires*, XXII, p. 209.

³⁾ *Ibidem*, pp. 209—210.

⁴⁾ *Vieața literară*, I, no. 7: «Văzând însă Dumnezeu dela un timp că pământul e cu mult mai greu decât apa pe care plutește și că într'o bună dimineață foarte lesne ar putea să se prăbușească și să se cufunde în adâncurile acesteia, a făcut *patru stâlpi* sau *furci de foc* și cu stâlpii sau furcile acestea l-a sprijinit apoi pe dedesubt ca să nu se prăbușească».

⁵⁾ *Ghilușul*, I, no. 1, p. 8.

⁶⁾ Cred. Rom. din Florești, jud. Gorj.

⁷⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 141.

⁸⁾ *Ghilușul*, I, no. 1, p. 8.

⁹⁾ *Pamfile*, *Crăciunul*, p. 70.

«Pământul stă pe șase furci de ceard. Iuda roade mereu la ele, ca să se scufunde pământul și să se prăpădească lumea, dar când isprăvește una de ros, dă fuga la alta, și pân' s'o roază, cea roasă crește la loc. Și așa el roade de colo până colo, făr' de nici un folos.

La Paști, când se vede *ouă roșii* la creștini, el și mai rău se prostește: își pierde tot cumpătul» ¹⁾.

Și urmează:

«In ziua de Paști, e bine să dai pe o apă curgătoare *găoci de ouă roșii*, căci aceste găoci vor merge pe ape până vor da în *apele Sâmbetei* și de-aici apoi vor trece în apele cele de sub pământ, unde sunt înfipte furcile pământului. Iuda roade mereu la aceste furci, cu gândul ca să scufunde pământul, dar când vede venind pe apele Sâmbetei găoci de ouă roșii, și-aduce aminte că au sosit Paștile creștinilor și i se taie curajul, stă din lucru, și furcile în clipă cresc la loc» ²⁾.

De cele mai multe ori însă, furcile pământului nu sunt singure.

După o credință bucovineană *Simion Stâlpnicul* ține pământul, în timp ce acesta stă pe *stâlpi* iar stâlpii stau pe un *pește* ³⁾.

Tot prin Bucovina se mai spune că se află numai un *pește* pe care se razimă cei *patru stâlpi*, pentru care, ca să nu se surpe, oamenii sunt datori să postească cele *patru posturi* ale anului ⁴⁾, dar «amù, — urmează credința, — un stâlp e mai mâncat, căci oamenii nu postesc».

Despre acest pește, iată ce se mai spune:

«*Peștele cel din mare* zice că a avut trei pui. Dumnezeu, când a săturat norodul cu doi pești și cinci pâni, a luat doi pui dela pește, și unul i-a rămas. Dar, să nu se fi săturat atunci cu cei doi pui și să-l fi luat și pe al treilea, s'ar fi prăpădit lumea, căci peștele ar fi dat din coadă, și pământul cădea. Așa însă, tot i-a rămas unul lângă el.

Noi, pentru peștele cel din mare, ne rugăm și postim» ⁵⁾.

Din acest pește se trag toți peștii din lume ⁶⁾.

Prin jud. Suceava se aude credința că încă dela zidire pământul a fost așezat de Dumnezeu pe *trei scaune* și fiecare scaun a fost pus pe câte un *pește* ⁷⁾.

Prin jud. Tecuciu se crede că cei *patru stâlpi* se razemă pe *patru pești* ⁸⁾; prin jud. Botoșani, dimpotrivă, se zice că cei *patru pești* stau pe *patru trestii* încă mai mari decât dânșii ⁹⁾.

¹⁾ *Șezătoarea*, III, p. 27.

²⁾ *Ibidem*, XVII, p. 21.

³⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 393.

⁴⁾ *Ibidem*, p. 141.

⁵⁾ *Ibidem*, p. 290.

⁶⁾ *Ibidem*, p. 957.

⁷⁾ *Șezătoarea*, II, p. 105.

⁸⁾ Cred. Rom. din Țepu.

⁹⁾ *Ion Creangă*, III, p. 303. D. — Furtună, *Vremuri înțelepte*, București 1913, p. 69: «Pământul se cutremură pentrucă șade, după credința poporului, pe *patru pești*, mari strașnici, și peștii stau pe *patru trestii* și mai mari. Și așa, când dau peștii din coadă, trestiile se cutremură, și cu dânsele, se cutremură și pământul nostru».

Pentru părți mai ales din Bucovina, cei patru pești făcuți «anume ca să ție pământul în spate» se numesc, întâiul cel de către răsărit, *Incepător*, pentrucă el începe toate celea ce au să le facă ceialalți părtași ai săi; al doilea, adică cel ce a fost pus să steie spre apus se numește *Ascultător*, pentrucă el primește sfaturile Incepătorului; al treilea, adică cel ce a fost pus să steie spre amiază se numește *Arătător*, pentrucă el conduce *soarele* și-i arată calea încotro are să meargă; iar al patrulea și cel din urmă se numește *Somnoros*, pentrucă toată ziua doarme dus, iară noaptea, trezindu-se, conduce *luna și stelele*. Întâmplându-se însă ca Somnorosul să se trezească ziua, atunci mână *luna* ca să bată soarele pentrucă s'a întârziat, crezând în buimăceala lui că nu e ziua, ci noapte. . . Și atunci se faște *întunecime de soare*.

Arătătorul, în deosebi de ceialți trei pești uriași are un ghimpe și pe cap, lung de șase prăjini, cu care arată *soarelui* dincotro să plece și încotro să meargă.

Hrânindu-se cu lut și stâmpărându-și setea cu apa ce se strecoară prin pământ, când vom avea *secetă* se va înțelege că acei pești au supt prea multă apă.

Incepătorul și Somnorosul suflă pe câte-o nare foc iar pe cealaltă gheață aducând zădufurile sau frigurile cele mari; din când în când își schimbă locul.

Sfârșitul lumii va fi legat de moartea acestor pești. Despre unul se zice chiar că a pierit când cu *potopul*, sau altădată; alții spun că Ascultătorului i s'ar fi rupt de greutatea pământului o jumătate de trup și că din sângele ce-a curs, Dumnezeu a făcut *Marea Roșie* iar din ghimpii de pe spate, câteva șiruri de munți ¹⁾.

Prin Bucovina, alături de pește întâlnim și *mărul roș*; acesta se razemă pe pește: «Mărul cela zice că are mere, dar cine le poate căpăta. Nimeni pe lume nu e în stare să străbată acolo. Zice că, câte ape sunt pe lume, și curg, toate curg dela asfințit spre răsărit, toate, deacolo, de sub mărul cela pornesc, se împrăstie pe lume, și iar înapoi acolo se întorc. Marea aceea, unde-i mărul, se chiamă *Marea Neagră*» ²⁾.

Tot prin Bucovina întâlnim și următoarea credință, după care însuș peștii sunt cei ce rod stâlpii pământului, lucru care, după cum am văzut, cearcă să-l facă Necuratul:

Peștii, — din ce pricină, nu se arată, — «au ros unul din cei patru stâlpi; deaceea, zic o sumă de oameni, că pământul nu stă pe patru, ci numai pe trei stâlpi. Când a picat stâlpul acela, atunci s'a prăbușit o bucată de pământ în apă și de atunci s'a făcut în partea aceea o *mare* foarte mare, care stă și astăzi. . . Când mănâncă oamenii de fruct în zilele de post, atunci *peștii* pământului se supără pe dânșii și deaceea se apucă ei și'n timpul de față de ros stâlpii pământului, dându-le prin

¹⁾ S. Fl. Marian, *Peștii pământului în Junimea literară*, III (1906), p. 67—70.

²⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 1002.

aceasta de cunoscut că posturile sunt rânduite de Dumnezeu, ca ei să le postească, nu însă să se înfrupte sau chiar să mănânce de fruct în decursul lor. Iar când prind peștii a roade la stâlpii pământului, atunci pământul se cutremură și se mișcă. Inșă el nu se mișcă, nici nu se sdruncină pretutindenii, ci numai în acea parte unde stă pe stâlpi, adică la munți.

O sumă de oameni însă cred și spun că fiind lumea de un timp încoace foarte stricată și păcătoasă, mâncând de fruct nu numai Miercurea și Vinerea de peste an, ci mai peste tot anul, deaceea și peștii pământului au mai ros încă doi stâlpi, și acum stă pământul numai pe un stâlp, pentru că cei mai mulți oameni postesc numai *postul cel mare*. Iar când nu vor mai posti nici acest post, atunci are să se piardă lumea¹⁾.

În sfârșit, cel din urmă lucru ce se mai poate pomeni este următorul: După cum cerul pe care lumea pământului nostru îl vede, nu-i altceva decât partea de dedesubt a altui pământ prin care se strecoară ploaia, ca laptele printr'o sătișcă, tot astfel, după alte credinți, fața de dedesubt a pământului nostru este tot un cer, — unul din cele șapte sau nouă ceruri, care, cu marginile sale, se razemă pe fața altui pământ, ne mai având, prin urmare, nevoie de nici un fel de alt sprijin²⁾.

Acest soi de credință o întâlnim și la Ruși³⁾.

VII. C U T R E M U R U L

*Cutremurul*⁴⁾ *cutremuraturul* sau *tremuraturul* pământului se datorește mai multor împrejurări.

Întâia trebuie căutată dedesubt, unde-i temelie; de câte ori această temelie își va pierde ceva din statornicia sa, de atâtea ori pământul se va *cutremura*, va *tremura* sau se va *clăti*⁵⁾, se va *hântăni*⁶⁾.

La sprijinul lunei noastre am pomenit *Diavolul*; deci, când *Diavolul*, pe coarnele căruia stă pământul, va obosi stând culcat pe o parte și se va întoarce pe cealaltă, pământul se va clăti⁷⁾.

Pământul mai tremură și când *Iuda Iscariotul* sau *Iuda pământului* îi roade furcile⁸⁾; aceasta, cum am văzut, ține până când *Diavolul*

¹⁾ *Vieța literară*, I, no. 7.

²⁾ Pamfile, *Văzduhul*, p. 95.

³⁾ *Revue des traditions populaires*, XXII, p. 205.

⁴⁾ D. Cantemir, *Descrierea Moldovii*, Buc., 1909, p. 33: Cutremurile sunt rari în Moldova.

⁵⁾ Un interesant articol intitulat: «Les tremblements de la terre» publicat în *Revue des traditions populaires*, II, pp. 97—105 înșiră o mulțime de credinți ale popoarelor extraeuropene privitoare la sprijinul pământului și prin urmare și la pricinile cutremurului. Pentru Europa nu întâlnim decât un uriaș cerb.

⁶⁾ Pamfile, *Sfârșitul lumii*, p. 18 și *Agricultura la Români*, p. 246.

⁷⁾ Candrea, *Densușianu*, *Speranță*, *Graiul nostru*, I, p. 355.

⁸⁾ Ceausanu, *op. cit.*, p. 8. — *Șezătoarea*, III, p. 99, cred. din jud. Vâlcea: «Pământul se cutremură când *Iuda* isprăvește de ros câte o furcă de-ale pământului».

Șezătoarea XII, p. 154: Să nu lași *căpisterea* cu *răsuri* pe ea, că roade *Iuda* furca pământului.

este amăgit: atunci cutremurul contenește, și furca roasă crește la loc¹⁾.

Dacă Diavolul de sub pământ este cel ferecat de Dumnezeu, din timpul izgonirii îngerilor necurați din cer, se socotește acest «Necurat» ca pricină a cutremurului. La legarea prin vicleșug, «când [Diavolul] s'a scuturat odată și-a răcnit, *cerul și pământul s'au cutremurat*»²⁾. Dacă el ar face acest lucru și astăzi, pământul s'ar nimici de bună samă; norocul însă ne stă în faptul că acest Diavol nu-și cunoaște puterea. Alte credinți, dimpotrivă, spun că acestui Diavol se datoresc cutremurile de astăzi. «În pământ stau Dracii îngropați de Dumnezeu, și când se bat în capete ca berbecii, pământul se hâțână!»³⁾.

Cine ar pune atunci urechia la pământ, — ar primejdie de a muri peste trei zile, — ar auzi pe acești diavoli strigând:

— I-auzi, măi, ce-i pe pământ! I-auzi!⁴⁾.

Vine apoi rândul animalelor pe care pământul se sprijină.

Macedo-românii cred că pământul se cutremură când *boul* de sub dânsul își mișcă urechia⁵⁾; *Armenii* zic că pământul se cutremură când pe acel bou îl supără muștele⁶⁾. Dacă sunt *patru boi* cari sprijină pământul, acesta se va cutremură când boii își vor mișcă urechile⁷⁾.

Prin Bucovina se zice că pământul se cutremură atunci când *scorpia* legată cu lanț de stâlpul pământului, se scarpină de acest stâlp⁸⁾.

Prin alte părți, în loc de scorpie întâlnim *sgripturoaica*, care roade mereu stâlpii; când îi roade, pământul se clatină. Această sgripturoaică se hrănește cu mălaiul și apa ce-i dau oamenii, și anume: *mălaiul* este acela ce i se dă atunci când femeia, după ce a cernut, bate sâta de capetele căpisterei ca să o scuture, iar *apa* e aceea pe care o varsă femeile la fântână, când toarnă întâiu din găleată, ca să-și clătească cofa⁹⁾.

Pe unde se crede că peștii susțin pământul, firește, tot ei vor pricinui și cutremurele: dacă se mișcă cu totul¹⁰⁾, dacă își mișcă coada¹¹⁾

¹⁾ *Ghlușul*, I, No. 1, p. 8.

²⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 30.

³⁾ Cred. Rom. din Teșu, jud. Tecuciu.

⁴⁾ Cred. Rom. din jud. Vaslui.

⁵⁾ *Cosmulei*, *op. cit.*, p. 46.

⁶⁾ *Revue des traditions populaires*, XXII, p. 210.

⁷⁾ *Ibidem*, VIII, p. 285.

⁸⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 141.

⁹⁾ Ceaușanu, *op. cit.*, p. 8.

¹⁰⁾ *Șezătoarea*, I, p. 232: «Pricina cutremurului de pământ nu e alta decât mișcarea peștilor ce țin pământul în spate».

¹¹⁾ *Ibidem*, II, p. 193: «Fiindcă pământul stă rîzemat pe coada a doi pești uriași, când aceștia mișcă coada, pământul se cutremură». — A. Gorovei, *Credinți și Superstiții*, pp. 94 și 255: «Când peștii pe cari stă pământul poartă cozile, el se cutremură». — Voronca, *op. cit.*, p. 141: «Când peștele clatină din coadă, atunci și pământul se cutremură. De ar vrea să se întoarcă, sau s'ar clatină mai tare, și pe noi ne-ar prăpădi». — *Ibidem*, p. 957: «Pământul stă pe patru stâlpi, pe un pește adormit. În colindă se spune:

Când peștele se trezește
«Și pământul se clătește».

ori dacă din pricina osteneții se întorc pe cealaltă parte ¹⁾. Aceasta se întâmplă fie că pământul stă numai pe pești, fie că aceștia se mai ajută și de stâlpi sau trestii ²⁾.

Asemeni credinți întâlnim și la *Ruși* ³⁾.

După acestea vin socotințele cari pun cutremurul în sama Atotputernicului. Dumnezeu, văzând răutatea și fărădelegile lumii, se uită cu mânie spre noi, spre pământ, și acesta, de spaimă, se cutremură, cum se cutremură și omul ce se știe greșitor în fața celui ce-l mustără. Dacă Dumnezeu se uită numai cu coada ochilor, pământul, — fiindcă «se vede că e păcătos, căci pe el se făptuesc tot felul de păcate și nelegiuiri» — se cutremură nu așa tare, căci «nu poate da pământul ochii cu Dumnezeu, fără să se tremure» ⁴⁾. Dacă Dumnezeu ar privi pământul cu ochii întregi, — cu amândoi ochii. — de bună samă că pământul s'ar cutremura mai înfricoșat și-ar sta să se sfărâme sau să se prăpădească lumea ⁵⁾.

Alteori Dumnezeu pune un picior pe o parte de pământ, pe margine, și alt picior pe cealaltă margine a pământului, și se *dăindie*, se leagănă, când pe un picior, când pe celalalt; atunci pământul se cutremură, se *sglăcină* încolo și încioace, ca lumea să se înfricoșeze și să se întoarcă la căile cele de traiu curat ⁶⁾.

Se înțelege, la toate popoarele vom întâlni asemeni credinți. Evreii — scrie Sf. Scriptură, — spun că Iehova «sguduie pământul din locul său, de se cutremură *stâlpii* săi» ⁷⁾.

Urmează apoi pricinile felurite:

După unele credinți, pământul se cutremură atunci când se bat *strigele* cu limbile meliților și melițoiailor, pe cari femeile le lasă pe afară în noapțile de către Filip și Andreiu de iarnă ⁸⁾.

¹⁾ Cred. Rom. din Țepu, jud. Tecuciu.

²⁾ Ion Creangă, III, p. 303: «Pământul se cutremură pentrucă șade pe patru pești mari, strașnici, și peștii șed pe patru trestii și mai mari; când dau peștii din coadă, trestiile se cutremură, și cu dânsel se cutremură și pământul nostru». — Voronca, *op. cit.*, p. 955.

³⁾ *Revue des traditions populaires*, XXII, p. 209.

⁴⁾ I. Otescu, *Credințele țaranului român despre cer și stele*, p. 52.

⁵⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 141: «Când se cutremură pământul, se uită Dumnezeu din cer pe pământ; se uită supărat de cele ce vede, dar numai oleacă deschide ochii, că dacă i-ar deschide mai tare, s'ar prăpădi lumea». — *Ghilușul*, I, 1, p. 8: «Când se cutremură pământul, se uită Dumnezeu cu un ochiu, că dacă s'ar uită cu amândoi, s'ar cufundă de frică». — Gorovei, *op. cit.*, pp. 94, 255 și 256. — *Sezătoarea*, III, p. 99: «Se mai cutremură când se uită Dumnezeu pe pământ. Când se cutremură ușor și puțin, atunci Dumnezeu se uită cu un sfert de ochiu la el; când se uită cu o jumătate de ochiu, se cutremură mai tare și mai mult. Dacă s'ar uită cu un ochiu, s'ar cutremură tare de tot, s'ar dărâma casele, ar prăpădi lumea». — *Ibidem*, II, p. 193: «Când Dumnezeu vede că răutatea oamenilor este din ce în ce, se uită cu mânie asupra pământului, și atunci pământul de frică se cutremură».

⁶⁾ Cred. Rom. din jud. Gorj.

⁷⁾ *Iov*, IX, 6. — *Invățăturile lui Neagoe*, ed. 1910, Vălenii de munte, p. 167: «... Și când te împunseră (Hristoase) cu sulița prin coaste făr' de milă, atuncea... pământul din temelie se cutremură».

⁸⁾ Gorovei, *op. cit.*, p. 256.

Prin jud. Vâlcea se crede că «pământul se cutremură și când nechiază calul lui *Alexandru Machedon*, Ducipalul care a băut apă vie și nu are moarte. El trăește prin ostroavele pustiilor de mări, și când îi vine dor de stăpânul lui, nechiază de se cutremură pământul»¹⁾.

În sfârșit, alte pricini ale cutremurului vin din însăși partea pământului. Când pământul, ca ființă vie, nu mai poate suferi păcatele oamenilor, se scutură, ca și cum ar căuta să-și lepede o greutate ce apasă asupra sa; și atunci noi simțim cutremurul²⁾.

Alteori, ca oricărei vietăți, îi vin clipele de slăbiciune, cum se întâmplă de pildă în anii când rodește mult; atunci tremură cum tremură omul ostenit, iar oamenii simt în clipele acelea cutremurul³⁾.

Când pământul se cutremură, — și atunci să se știe că se cutremură marea, pământul și cerul strâns legate între dânsele⁴⁾; — dacă ar pune cineva urechia la pământ, ar auzi vorbind oamenii pe cealaltă lume, vitele răgând și clopotele trăgând⁵⁾.

Celui pe care îl apucă cutremurul cu apa cu care s'a spălat, nevărsată, îi va tremură capul toată vieța⁶⁾.

În timpul cutremurului, e firesc ca lumea să fie cuprinsă de groază: «Spaima ce ne cuprinde, — zice Humboldt, — în momentul cutremurului de pământ este profundă: ceea ce ne înspăimântă nu este numai amintirea marilor pustiiri ce au produs, nici icoana catastrofelor a căror memorie le-a păstrat istoria și pe care imaginațiunea noastră ne-o pune înaintea ochilor; ceea ce ne cuprinde este că pierdem încrederea înăscută în noi despre stabilitatea solului. Din copilărie eram deprinși cu contrastul mobilității apei și cu imobilațiunea pământului; toate probele simțurilor ne întărise liniștea noastră. Tremură solul! Acest moment este destul pentru ca să se sfârșească experiența vieții întregi. Se poate cineva depărta de un vulcan, poate să se ferească de un curent de lavă, dar când pământul tremură, unde să fugi? Pretutindenii crezi că umbli pe un cuptor de distrucțiune; atunci fiecare sgomot, fiecare adiere de vânt excită atențiunea. Se teme cineva mai cu seamă de pământul pe care calcă!»⁷⁾.

Despre această stare sufletească vor putea mărturisii toți cei ce vor simți cutremurile, după cum mărturisesc și cei ce le-au simțit.

Mijloc de scăpare, de adăpost, nu este, decât pentru cei ce pot simți de mai înainte apropierea lor, — căci unii au vedenii prevestitoare: «Cutremurul de pământ e însoțit totdeauna de diferite fantome cari fug cu iuțea fulgerului. Unii spun că în timpul cutremurilor de pă-

¹⁾ *Șezătoarea*, III, p. 99.

²⁾ Gorovei, *op. cit.*, p. 94.

³⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 141.

⁴⁾ Pamfile, *Cerul și podoabele lui*, p. 6.

⁵⁾ Gorovei, *op. cit.*, p. 256.

⁶⁾ *Ibidem*, p. 51.

⁷⁾ Gr. Ștefănescu, *Cutremurele de pământ în România*, București 1901, p. 1.

mânt văd fugind *cai* cu ochii cât talgerile, că *vitele* fug prin păduri, că *câinii* urlă a pustiu, iar alții că în *vântoasa* care mai totdeauna însoțește cutremurul, mai ales noaptea, circulară duhurile necurate, cari voiesc a se ascunde de mânia dumnezească¹⁾.

Dacă pe oameni îi înspăimântă nenorocirile aduse de cutremure, tot astfel îi înspăimântă, și întâmplările rele cari vor veni, căci cutremurul a fost totdeauna socotit ca o *prevestire a răului*.

Un vechiu manuscris zice: «Măcar că firești lucruri sint aceste cutremure, când să prilejesc, iar să poate zice că *arătare și seamne reale sint cutremurile viitoarelor vremi*, precum și atuncia au arătat acel cutremur multă vărsare de sânge și prada turelor pre săraca Moldova, pre alte părți creștinești, precum vom arăta la locul său, pre rând»²⁾.

Și alte mărturii în următoarele însemnări:

«Anul 1829, Martie 30, Sâmbătă în dîsară, de zece ceasuri, s'au cutremurat pământul, așa, de mijloc³⁾; *ce se va întâmplă, nu știm*; dar aceasta am însemnat»⁴⁾;

«Însemnare, ca să-s știe: 1827; și s'au cutremurat în noaptea Nașterii lui Hs... *Apoi nu știu ce-o fi: ori bine, ori rău*»⁵⁾.

După credințele poporului, prevestirile de rău ale cutremurilor sunt: *războiul*⁶⁾, *boalele: ciумile, holerile* și alte multe *răutăți*⁷⁾, cum mai poate fi *foametea* sau *seceta*⁸⁾.

Nenorocirile, firește, vor fi cu atâta mai mari, cu cât cutremurul va fi mai groaznic sau cu cât cutremurele vor veni mai multe unele după altele. Astfel de mare nenorocire este, mai întâiu *războiul*⁹⁾ și apoi *sfârșitul lumii*¹⁰⁾.

Întâlnim totuș și credinți cari ne spun că uneori cutremurile pot prevesti și lucrurile bune. O însemnare de mai sus zice: «Apoi nu știu

¹⁾ *Șezătoarea*, II, p. 193.

²⁾ Iorga, *Studii și Documente*, III, p. 41; urmează: «Pricina cutremurului din ce se face? Pământul se cutremură de multă umezeală. De vei vrea să știi deplin, cetește la bogovlie, ca vei află».

³⁾ *Potrivit*, ca tărie.

⁴⁾ Ștefănescu, *op. cit.*, p. 25.

⁵⁾ Ceaușanu, *op. cit.*, p. 15.

⁶⁾ *Calendarul Revistei «Ion Creangă» pe anul 1914*, p. 38: «Cine nu-și aduce aminte de cutremurul din ziua de Sâmbătă, 1 Iunie, când foarte mulți preziceau, făcând poate și prinsori, că vom avea neapărat în acel an (1913) războiul».

⁷⁾ *Șezătoarea*, III, p. 99. — Cf. și *Revue des traditions populaires*, II, p. 103: «Întâmplări groaznice». — În pomelnicul *Bisericii târgului* din Târgoviște, se cetește pe p. 7: «Pomenește Do[am]ne sufletele căroră... de cutremurul pământului sau prăpădit».

⁸⁾ Pamfile, *Povestea lumii de demult*, p. 14. — Pamfile, *Văzduhul*, p. 124.

⁹⁾ *Șezătoarea*, III, p. 99.

¹⁰⁾ *Ibidem*. — *Ibidem*, II, p. 27. — Mateiu, XXIV, 5—6: «Căci mulți vor veni pe numele meu zicând: Eu sunt Hristosul! Și pe mulți vor amăgi. Și voi veți auzi războaie și știri de războaie. Luați samă, nu vă spăimântați, căci trebuie să fie toate, dar nu este încă sfârșitul. Căci se va ridica neam peste neam, și împărăție peste împărăție, și vor fi foamete și cutremure pe alocurea. Dar toate acestea vor fi început de dureri».

ce-o fi: *ori bine, ori rău*». Intre cutremurile cari prevestesc binele se pun cele ce se întâmplă după masă, când vestesc *bielșugul*, — «sunt oamenii *sătui* atunci», rămânând ca cele întâmplă înainte de masă, când omul e *flămând*, să prevestească *seceta, lipsa*. După alte credinți bielșugul a toate este prezis de cutremurul ce se întâmplă noaptea, rămânând ca cel de zi să prevestească *sărăcia și foamea* ¹⁾.

Acestea le vom pune pe sama *sismologhionului* cărturăresc ²⁾.

Ce poate face lumea ca să fie scutită de cutremur? Răspunsurile le aflăm în rândurile de mai sus:

Să păzească cele patru *posturi* hotărite de Dumnezeu,

Să nu păcătuească în așa chip, încât să atragă privirea de urgie a lui Dumnezeu;

Să nu lase limbile de *meliță* și *melițoaie* pe-afară, în noaptea de Andrei și Filip;

Să nu mai bată sâta de căpistere, ca s'o scuture de făină, și să nu-și mai clătească donița cu apă la fântână.

«Când te lai seara, să nu lași mult în casă *lăutoarea*, că se poate să se cutremure pământul și-atunci și ție îți va tremură capul cât vei trăi» ³⁾.

VIII. B L A J I N I I

Blajinii ⁴⁾, *Blăjini*, *Blăjanii*, *Rohmanii* ⁵⁾, *Rocmanii*, *Răgmanii* sau *Rugmanii*, după credințele poporului român sunt un soi de oameni cari trăesc în afară de lumea noastră. Această lume, după unii, este dincolo de fața pământului nostru, de care se desparte printr'o apă mare, iar după alții, — cei mai mulți, — lumea lor este sub pământul nostru.

Firește, dacă se va spune că trăesc dincolo de lumea noastră cea împrejmuită de apă, se va arăta că acel loc este «lângă apele cele mari în cari se varsă toate râurile, pâraiele și pâraiașele», sau, «pe lumea asta, la capătul pământului, [unde] este, așa, un loc de o parte», sau, «o pustietate foarte mare, pe țărnul mării», «în ostroavele mării», cari locuri pot fi «tocmai acolo, de unde-s Jidanii, la Ierusalim, dar mai încoace de ei».

«Rohmanii zice că trăiau printre ai noștri, și tare îi chinuiau. *Moisi* i-a luat pe oameni și a deschis marea și au trecut. Când au vrut să treacă

¹⁾ Cred. Rom. din Țețu, jud. Tecuciu.

²⁾ *Revue des traditions populaires*, XXII, p. 210. Prin Caucaz se crede că cutremurile prevestesc belșug în grâne. Credința aceasta o întâlnim și în Bucovina întreagă (*Ion Creangă*, III, 43).

³⁾ *Ion Creangă*, III, p. 44.

⁴⁾ *Dicționarul limbii române*, I, 1, p. 573: «*Blajinii* s. m. plur. antic. (Mit. pop.)... Din paleosl. blazenъ «fericit». (Figură mitologică, intrată în limbă, împreună cu numele, prin cărți poporane traduse din slavonește, și apropiată prin etim. pop., de *blajin*)», — adjectiv care însemnează *bun la inimă, răbdător, pașnic*, ș. a.

⁵⁾ Marian, *Sărbătorile la Români*, III, pp. 171—88.

Rohmanii, marea s'a închis și ei au rămas acolo. Ei stau în pământ, și în ziua de Paștile lor, de ai pune urechea la prag, ai auzi cum strigă și se bucură că-s Paștile, — dară ai rămâne surd pe toată vieța»¹⁾.

Unii spun că Rohmanii sunt roboți de niște păgâni cari «nu-i lasă să se înfrupte până ce nu capătă dela ceilalți creștini cu ce se înfruptă», sau sunt închiși în niște cetăți pe ale căror ferești, văd, la Paști, plutind pe mare cojile de ouă ce vin dela noi, aflând astfel când este sărbătoarea învierii Domnului. Poarta *raiiului* este aproape de dâșii²⁾.

Dacă sunt socotiți ca slobozi, Blajinii n'au casă, ci trăesc la umbra pomilor.

După alte credinți, ei trăiesc cu totul în apă, ieșind deasupra numai când este frumos, când este lună; atunci vorbesc.

«Când e lună, să nu zici: «ce bine se vede», că te blastămă Rohmanii. Ei zic:

— Să ți se vadă ție așa, cum ni se vede nouă, și nouă cum ți se vede ție! — căci lor, numai dela lună li se vede»³⁾).

Până la dâșii a ajuns odată cineva:

«Niște Moldoveni s'au dus pe mare. La câteva zile li s'a întâmplat un năcaz: li s'a spart corabia și s'au înecat cu toții câți erau în corabie. Numai unul a fost tare învățat cu apa, și a scăpat la un munte, care trage corabia în curmezișul apei, ca acul cel otrăvit⁴⁾. Și-a ieșit într'un ostrov, și s'a băgat în altă corabie, și-a mers la *Blajini*.

Omul a fost tare înțelept.

Când l-a văzut un Blajin, l-a cunoscut:

— Tu, măi, ești om din Moldova?

— Din Moldova.

— Am nevoie de-un argat!

— Oiu fi și argat, că de unde-s eu, nici cu gândul nu pot să mă duc pe-acolo!

S'a pus la plivit.

Blajinul avea o moară. Seara se duceau la moară. Acolo erau Blajini mai mulți. Și-i dă Moldovanul:

— Ce ședeți? Faceți lumină!

Blajinul iea un opaiț mare, iea apă dela roată, face un șterț (fital), l-a pus în apă, și-a ars toată noaptea. Moldovanul s'a ncrâncinat de treaba asta și toată noaptea a gândit la puterea cea mare care o au Blajinii.

— Par'că n'ai dormit! — îl întrebă dimineața stăpânul său.

— Stăpâne, te slujesc un an, doi și trei; să mă înveți să ardă și la mine apa!

— Te-oiu învăța să ardă și 'n palmă. Dar, degeaba nu pot; să mă slujești.

¹⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 352.

²⁾ *Ion Creangă*, II, p. 269; alte amănunte, *Ibidem*, pp. 67 și 268—70.

³⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 350; alte amănunte *Ibidem*, pp. 338, 349—52, 1001 și 1294.

⁴⁾ «Magnetul».

S'au tocmit.

Blajinul i-a hotărît Moldovanului:

— *Să nu te uiți în sus!*

La trei ani, Moldovanul a luat cu opaițul apă, și a ars.

La patru ani, Blajinul a trimis pe argat să vadă de-i copt grâul. Și eră copt. S'a dus la secerat Blajinul, s'a dat pe-o lature, și omul, pe cealaltă lature. Pe mijloc eră hat. Și-au lucrat până ce-a trecut de-amiază.

Numai ce-a ieșit un nour din sus. Moldovanul și-a aruncat ochii către cer; și l-a zărit Blajinul.

— De-amù te-ai spurcat în apă; nu mai arde apa!

S'a scârbit Moldovanul; acolo și-a făcut vieața, la Blajini¹⁾.

După unele spuse, Blajinii se trag din seminția lui *Sift*, feciorul lui Adam; după altele, se zice că se trag din copiii care mor îndată după naștere.

Alte credinți așează lumea Blajinilor sub lumea noastră; acolo au sate și orașe, ca și la noi, dar pe-acolo e mai cald ca la noi.

Înainteoa oamenilor cari alcătuiesc lumea noastră de astăzi, această față a pământului a fost locuită de Blajini, dar Dumnezeu, din mai multe pricini, a întors pământul, astfel că lumea Blajinilor a ajuns dedesubt, iar fața dedesubt a pământului s'a ridicat deasupra, și pe aceasta trăim noi. Deatunci Blajinii trăesc acolo²⁾.

Alte povestiri spun că Blajinii, cu un împărat al lor anume Constantin, au fost osândiți de Dumnezeu să-i înghiță pământul, pentru necredința lor³⁾.

Blajinii sunt oameni de statură foarte mărunță, putându-se sătura doisprezece dintr'înșii, dintr'un ou. Au cap de șoarece și trup de om⁴⁾.

Sunt «oameni buni, sfinți»⁵⁾, «creștini ca și noi». «O duc tot într'un post un an de zile», până când află că le-a sosit Paștile; «postesc tot anul pentru noi», rugându-se necurînat ca să ferească Dumnezeu lumea noastră de primejdie⁶⁾. «Ei se roagă la Dumnezeu, dar nu cer nimic. Dumnezeu, cum le va da, așa primesc, căci Dumnezeu știe ce

¹⁾ *Ion Creangă*, II, pp. 268—9.

²⁾ Pamfile, *Povestea lumii de demult*, pp. 173—4.

³⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 251.

⁴⁾ *Ibidem*, p. 29: «Și sub noi e lume ca și la noi, numai oamenii deacolo sunt cu capul de șoarece, dar cu trupul de om. De Paști, când aruncăm noi găocile pe pârâu, ele merg până în fundul mării, și se duc la dâșii pe acolo, pe unde se scurg toate apele. Până la dâșii *oudle* se fac întregi, și doisprezece se înfruptă dintr'un ou. Atunci sunt Paștile lor».

⁵⁾ «Ei sunt cei mai buni oameni: ei sunt sfinți». «Rohmanii sunt așa de buni la Dumnezeu, că Dumnezeu pentru dâșii ne ține. Ei trăesc pe apă, și nu se scufundă».

⁶⁾ *Șezătoarea*, II, pp. 28—9: «Blajinii sunt un soi de oameni cari trăesc pe lângă *apa Sâmbetei*, la marginea pământului, ascunși de lumea noastră, ascunși de minci-noasa vieață ce-o ducem noi. Cum vor fi ei: nalți ori mici, proști ori cumiți, deștepți ori nu, nu se știe; se spune că-s oameni supuși, ascultători, plecați întru Domnul, religioși și buni la inimă. De le-ai zice orice, nu se supără. Ei postesc mult».

face și pentru ce». Sudalma lor este aceasta: «Du-te la Domnul și vino la Domnul!»

Fiind «călugării cei mai sfinți», ei nu cunosc femeile, și nici lume de-a noastră. După alte spuse însă, Rohmanii cei frumoși trăesc deo parte de ceata *Rohmănițelor*¹⁾; cu dânsele se întâlnesc numai odată pe an, câteva zile, — trei, după unii, — dela Paștile lor înainte, când se însoară și se mărită. După alte spuse, această întâlnire durează două sau șase săptămâni²⁾, iar după alții ține dela Joia mare, până la Ispas.

Postul cel mare al Blajinilor începe odată cu al nostru, însă ei îl prelungească până la *Paștile Blajinilor*, care este de obicei în ziua de *Duminica Tomii*. După alte spuse însă, postul Blajinilor durează nouă săptămâni, sau zece săptămâni. Firește acesta este «post mare», aspru, spre deosebire de postul necurmat al acestui soi de oameni.

Neștiind când trebuie să serbeze Paștile, Rohmanii așteaptă să le facem noi vestire, aruncând în Sâmbăta Paștilor, pe-o apă curgătoare, toate cojile strânse dela *ouăle* folosite la înroșit și la pască. Aceste ouă, mergând pe apa curgătoare în tot decursul săptămânii luminate, din râu în râu, ajung la Blajini, pe apa Sâmbetei și astfel află și aceștia că au sosit Paștile³⁾ și zic:

— Iată au venit acum Paștile Iacomilor!

Din ceace mai găsec pe ouă, cari nu trebuie scurse cu totul, — din *bănuțul* oului, — se înfruptă și dânșii, lăsând de o parte pentru puțin acele spice de grâu duse acolo din lumea noastră de păsări, — unii spun de ciori; — cari le sunt singura hrană de peste an⁴⁾.

După unele credinți, oul care călătorește o săptămână, se întregeste până acolo, așa că dintr'unul se pot sătura 12 Blajini. Alteori se învoesc și câte șeptesprezece Blajini la un ou.

Uneori se pare că mergerea găocilor de ouă precum și folosirea ouălor la Paștile Rohmanilor, este numai închipuită: «Găocile, deși le arunci pe pârâu, dar stau cine știe cât acolo. Rohmanii până la trei zile își iau ce-i a lor și apoi se poate lua pelicioara din fundul găoacii, e tare bună de afumat de *spăriet*; dar nu poate lua orișicine, ci numai o copilă ce n'a atins încă pubertatea, sau o bătrână iertată». (Voronca, op. cit. p. 350).

1) Prin Bucovina, pe alocuri, despre o fată frumoasă se spune că *pare o Rohmăniță*.

2) *Ion Creangă*, II, p. 269: «Sunt două săptămâni pe an; atunci Blajinii însoară și mărită. Fetele trec la femei și băietanii la bărbați. Intr'acele două se întâlnesc bărbații cu femeile; încolo, la anul».

3) *Ion Creangă*, II, p. 270: «Blajinii o duc într'un post un an de zile, până ce ajung și pe la dânșii găocile de ouă albe, care-i bine să se arunce pe apă când facem pasca». *Șezătoarea*, II, p. 29: Blajinii «nu știu când sunt Paștile, decât numai dacă văd coji de ouă, lucru ce face pe gospodinele românce ca la Paști, cojile de ouă să le svârle pe ape curgătoare. Când ei văd cojile, știu că creștinii au avut Paști și încep a le serbă și ei». — Voronca, op. cit., p. 348: «Pentru Blajini se dau și găocile de ouă ce se pun în pască pe pârâu, căci ei numai pe atâta cunosc când sunt Paștile lor». *Ibidem*, p. 349: Blajinii «numai odată pe an se înfruptă cu aceea ce rămâne din găoacile dela noi, când coacem de Paști; deaceea e tare păcat să scurgi ouăle».

4) Voronca, op. cit., p. 350.

În cinstea Rohmanilor, prin Moldova, Basarabia, Bucovina și o parte din Transilvania și Maramureș, se serbează *Paștile Blajinilor*, despre cari se spune că sunt tot atât de *mari* ca și Paștile creștinești. Ele cad «Joi, în săptămâna luminată, sau de *Duminica Tomii*, ținând până Marți, sau, după alte credinți, Luni ¹⁾, a doua zi după Duminica Tomii. Numai rari credinți așează Paștile Blajinilor la 2 sau 3 ²⁾ săptămâni după Paștile creștinilor, sau chiar și în Miercurea din a patra săptămână de după Paști ³⁾).

Femeile postesc în această zi ⁴⁾; altele serbează Paștile la câmp ⁵⁾, la luncă, cu mâncare, băutură și lăutari; atunci, din fărâmurile de mâncare, precum și din picăturile de băutură ce cad, se satură cei ce au murit de moarte năprasnică, prin urmare, cei ce au rămas fără so-roacele de pomenire.

Mai demult, în preajma Botoșanilor, creștinii — fete și feciori —, «Luni după Duminica Tomii începeau iar vizitele cu pască, dela părinți, și sfârșiau în aceeași zi la fata popii. Fetele și feciorii luau pască și ouă și mergeau cu muzică să facă petrecere pe malul iazului Dracșani. După ce mâncau, aruncau pască, găoace de ouă, șipuri cu băutură, păhăruțe și tot ce rămânea în iaz, ca să meargă la Blajini. Mai jucau ceva și apoi mergeau pe acasă și se chemă că s'a petrecut și Paștile Blajinilor ⁶⁾).

Prin jud. Tecuciu și Tutova, Paștele Blajinilor este zi de praznic — pentru cei răposați. Între vecini, neamuri și sărmani, se dă de pomană cozonaci, pască și ouă păstrate dela Paști, iar la țințirim se duce *colivă* din aceleași bucate, făcându-se *ictenie* la morminte.

Prin Transilvania se spune că Rugmanii, dupăcum află ziua Paștilor, tot astfel și pe cea a *Crăciunului*; atunci însă creștinii trebuie să le arunce coji de nucă ⁷⁾, de bună samă că dela nucile pe cari copiii le dobândesc umblând cu colindatul prin sat, sau dela nucile pe cari gospodinele le strică spre a pune miezul lor în turtele ajunului.

¹⁾ *Ibidem*, p. 348: «Luni, a doua zi de Duminica Tomii, se serbează în Botoșani, ca și în satele de pe lângă Suceava, Paștile Blajinilor, — adică se serbau mai dinainte... da luni dimineața ouă roșii de-a dura pe iarbă, la copii, pentru Blajini, că erau tare blăjini și buni, săracii; și se chemă că le trimite ouăle lor».

²⁾ *Ibidem*, p. 338: «Ziua soarele merge pe aici, pe cer, de luminează, da noaptea pe ceea lume, acolo unde-s Rohmanii. Acolo așa-s de departe, că trei săptămâni după Paștile noastre merg găoacele de ouă ce le aruncăm noi dela pască, până'ce ajung acolo, și atunci fac și ei Paștile. Zice că oul până acolo se face întreg și 12 se înfruptă dintr'un ou».

³⁾ *Ibidem*, p. 348: «În Bucovina de sus, *Blajini* se numesc *Rohmani* iar Paștle lor se țin Miercuri, în a patra săptămână după Paști, cum s'ar spune la *miezul-păreței* celor patruzeci de zile până' la Ispas, în aceeași zi când în Moldova se țin *Rusaliele*, de vânt».

⁴⁾ *Sezătoarea*, II, p. 29.

⁵⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 348: «Cine vrea să serbeze Paștile Blajinilor, merge la câmp, și mănâncă pască și ouă, pe iarbă verde, și ei tare se bucură că serbează ziua lor».

⁶⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 348.

⁷⁾ Marian, *Sărbătorile la Români*, III, p. 182.

La sfârșitul lumii, «Dumnezeu va aduce pe lume iar pe Blajini, pe oamenii cei cuvioși și plăcuți lui Dumnezeu, cari nouă băteau mălaiu într'un cuptor».

În sfârșit, mai trebuie să pomenim și următorul lucru: dupăcum poporul crede că sunt mai multe ceruri, unul deasupra celuilalt¹⁾, tot astfel zice că sunt și mai multe pământuri unul deasupra altuia. Astfel sub pământul Rohmanilor este un alt pământ pe care îl locuiește un soi de oameni numit *Dușmanii*, și sub lumea Dușmanilor un alt neam de oameni ce au «capul de porc, pânțele mare și sunt îmbrăcați ca Domnii»²⁾.

Iar încolo, ce va mai fi, numai Dumnezeu știe!

IX. SFÂRȘITUL PĂMÂNTULUI

Am arătat în altă parte credințele poporului român legate de viitorul sfârșit al lumii, ceace însemnează sfârșitul omenirii și al pământului pe care omenirea îl locuiește³⁾. Credințele privitoare numai la pierirea pământului, vor fi, se înțelege, mai puține.

Oamenii, ticăloșindu-se tot mai mult, și Dumnezeu se va mâniă tot mai mult, până când, împlinind pământul un veleat de două mii și ceva de ani, — «nu se știe cât: un an, doi, zece sau o sută peste două mii», — *veleat* hotărât după rugăciunea *Sfântului Petru*, a *Măicii Domnului*, care nu se 'ndură pentru copiii mai mici de șapte ani, sau a *Ingerilor noștri pășitori*⁴⁾ — va nimici pământul. Aceste două mii de ani și ceva, se socotesc dela nașterea lui Isus Hristos.

*Bătălia din urmă*⁵⁾, *seceta și foamea*⁶⁾, firește, nu-i pot aduce pământului nici o primejdie. Rămâne *focul*⁷⁾, care va arde numai fața pământului spre a-l curăți de oamenii și de spurcăciunile omenescă ascunse în pământ⁸⁾ și această arsură va străbate pământul de nouă arșini, de 9 coți, de 7 sau de 12 stânjeni.

Acest foc va fi vărsat cu o *ploaie de foc*, din cer; el va veni, după socotințele unora, în luna lui *Februarie*. Alții spun că se va iscă din sângele sfinților cu trupurile vii în cer: *Enoh*, *Ilie* și *Mină*, pe cari îi va ucide *Antihârț*, «ca să iea și dâșii moarte», sau numai din sângele Sfântului *Ilie*, ucis de *Antihârț* sau *Jidovi*. Pealocuri se spune că focul va purcede din sângele unui *bou* hrănit de *Jidovi*, și tot astfel din sân-

¹⁾ Pamfile, *Cerul și podoabele lui*, p. 7.

²⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 29.

³⁾ *Sfârșitul lumii*, Bârlad, 1911, 76 pp.

⁴⁾ *Ibidem*, pp. 29—32.

⁵⁾ *Ibidem*, pp. 35—6.

⁶⁾ *Ibidem*, pp. 39—51.

⁷⁾ *Ibidem*, pp. 55—63.

⁸⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 157: Dumnezeu umblă pe pământ pe când eră încă curat, dar mai apoi, pierzând *fetele și femeile*, omorându-și rodul lor și ascunzându-l în pământ, Dumnezeu s'a suit la cer.

gele Sf. Mihail ucis de Diavol, sau al lui Avel, cel ucis de Cain și anume atunci când hârdăul care se vede în lună laolaltă cu cei doi frați se va umple și se va vărsa, o picătură măcar, asupra pământului. Alții adaugă că focul va fi adus de 9 *balauri* din cer ¹⁾, sau de un *curcubău* după ce va bea toată apa ²⁾.

Neputând focul mistui pământul, care va sluji ca lăcaș unei alte lumi, rămâne apa care-l poate înnece. Dintr'aceleași pricini, Dumnezeu va lăsa pe Iuda să roadă furcile pământului, și astfel podul picioarelor noastre, rămânând fără sprijin, se va cufundă pentru totdeauna în adâncul cel mare al apei ³⁾. Tot astfel se va întâmplă și când peștii pe cari pământul se sprijină, se vor lăsa la fund ⁴⁾.

Pentru «sfârșitul sfârșitului», Dumnezeu ne-a lăsat ca semne prevestitoare anul când vor fi *cutremurile* multe, unele după altele ⁵⁾.

¹⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 810.

²⁾ *Ibidem*, p. 868.

³⁾ Cred. Rom. din jud. Vâlcea.

⁴⁾ Cred. Rom. din Țepu, jud. Tecuciu.

⁵⁾ *Șezătoarea*, II, p. 27. — M. Gaster, *Crestomație română*, I, pp. 67—8 și 303. — Ion Creangă, IV, p. 193—4, dă «ceale 12 semne minunate înaintea venirii lui Hristos», din cari, al șaselea semn, în a șasea zi «va fi cutremuru mare peste toată lumea, cât să nu poată sta nici un om, nici dobitoc pre picioarele sale, și va cădea toate casele și zidurile și dealurile și tot locul cel înalt, și să fie toată lumea un câmpu».

SISMOLOGHIONUL

Prin traduceri din limba slavă ne-au venit o sumă de compozițiuni de origine grecească — unele și deadreptul din grecește, — cari, trecând peste pricinile fenomenelor firești, au căutat să le pună în legătură cu viitorul care interesează, pentru oricine, mai mult ca trecutul și prezentul. Prin ne-numărate copii, aceste «cărți» s'au răspândit în popor, au fost cetite cu lăcomie și-au înrăurit într'o măsură, — uneori mai mică, alteori covârșitoare, — credințele băștinașe ale poporului român.

Din aceste «cărți» prezicătoare, cele cari sunt în legătură cu subiectul acestei lucrări sunt:

Sismologhionul (*σεισμολόγιον*), care prezice viitorul după ziua și vremea din zi în care se întâmplă cutremurul. În literatura noastră veche, nu întâlnim aparte un astfel de manuscris sau o astfel de carte; de obicei el este cuprins și amestecat în

Gromovnicul (*Βροοντολόγιον*), care prezice viitorul după vremea când tună. În acesta se cuprinde de obicei și

Molmianicul, cartea care prezice viitorul după fulger ¹⁾.

În limba românească, un gromovnic s'a tipărit înainte de 1782; această ediție însă nu se cunoaște. Ediția următoare a apărut în București la 1795, o alta la 1817 ²⁾, care a fost urmată de altele, de sigur, tipărite tot cu mai puțină îngrijire.

Dintr'un manuscris din c. 1660—80, cunoaștem tipărit numai un fragment ³⁾. D-l Artur Gorovei a tipărit nu demult un manuscris întreg nedat ⁴⁾. El se deosebește de textul din 1799 dela Academia Română, cuprins în manuscrisul No. 270, ff. 57—70 v⁰, cu o variantă, puțin mai neîngrijită ca scris, tot acolo, ff. 13 v⁰ —20.

Acest text, din care d-l Gaster a publicat cu puțină grijă un fragment ⁵⁾, îl dăm în cele ce urmează, subliniind părțile cari, deoparte, ar alcătui un *sismologhion*.

¹⁾ Cf. M. Gaster, *Literatură populară română*, București 1883, pp. 506 și urm.

²⁾ Bianu și Hodoș, *Bibliografia românească veche*, II, pp. 374—5. Titlul: «Gromovnic al lui Iraclie-împărat, carele au fost numărătoriu de steale. Acum a doaoară tipărit la leat 1795».

³⁾ Gaster, *Crestomatie romândă*, I, p. 175, după Cipariu.

⁴⁾ *Șezdtoarea*, XVII, pp. 1—8.

⁵⁾ *Lit. pop. rom.*, pp. 508—9.

«[f. 57:] Gromovnic al lui Iraclie împăratu
carele au fost numărător pã stele. Are aceste semne și să începe dã la luna lui
Martie:

Martie:

1	2	Berbeciul	3	4	Vițelu
5	6	Geamãnul	7	8	9 Racul
10	12	Leu	12	13	Fatã
14	15	16 Scorpiia	17	18	Cumpãnã
19	20	21 Vãntorul	22	23	Cornu dã caprã
24	25	Udealu	26	27	Pește
28	29	30 31 Berbece			

Aprilie:

1	2	Vițelu	3	4	Geamãn
5	6	Racu	7	8	9 Leu
10	11	Fatã	12	13	Cumpãnã
14	15	Scorpie	16	17	18 Vãntor
19	20	21 Cornu dã caprã	22	23	Udealu
24	25	Pește	26	27	Berbece
28	29	30 Vițelu			

[57 v⁰:] Maiu:

1	2	Geamãn	3	4	Pește
5	6	Leu	7	8	9 Fatã
10	11	Cumpãnã	12	13	Scorpie
14	15	16 Vãntorul	17	18	Corn dã caprã
19	20	21 Udealu	22	23	Racu
24	25	Berbece	26	27	Vițelu
28	29	30 31 Geamãnu			

Iunie ¹⁾:

1	2	Racu	3	4	Leu
5	6	Fatã	7	8	Cumpãnã
9	10	11 Scorpie	12	13	Vãntor
14	15	16 Cornu dã caprã	17	18	Udealu
19	20	21 Pește	23	22	Pește ²⁾
24	25	Vițelu	26	27	Geamãn
28	29	30 31 Racu			

¹⁾ Are și ziua de 31 Iunie.

²⁾ Astfel scris.

Iulie:

1	2	Leu	3	4	Fată
5	6	Cumpănă	7	8	9 Scorpie
10	11	Vânătoru	12	13	Cornu dă capră
14	15	16 Udealu	17	18	Pește
19	20	21 Berbece	22	23	Vițelu
24	25	Geamăn	26	27	Racul
28	29	30 31 Leu			

[58:] August

1	2	Fată	3	4	Cumpănă
5	6	Scorpie	7	8	9 Vânător
10	11	Cornu dă capră	12	13	Udealu
14	15	16 Pește	17	18	Berbece
19	20	21 Vițelu	22	23	Geamăn
24	25	Racul	26	27	Leu
28	29	30 31 Fată			

Septembrie:

1	2	Cumpănă	3	4	Scorpie
5	6	Vânător	7	8	9 Cornu dă capră
10	11	Udealu	12	13	Pește
14	15	16 Berbece	17	18	Vițelu
19	20	21 Geamăn	22	23	Racul
24	25	Leu	26	27	Fată
28	29	30 Cumpănă			

Octombrie:

1	2	Scorpie	3	4	Vânător
5	6	Cornu dă capră	7	8	9 Udealu
10	11	Pește	12	13	Berbeciu
14	15	Vițelu	16	17	Geamăn
18	19	20 Racu	22	23	Leu ¹⁾
24	25	Fată	26	27	Cumpănă
28	29	30 31 Scorpie			

[58 v⁰:] Noembrie:

1	2	Vânător	3	4	Cornu dă capră
5	6	Udealu	7	8	9 Pește

¹⁾ In text: «29, 23 Leu».

10	11		Scorpie	12	13	Leu
15	14	16	Berbec ¹⁾	17	18	Vițelu
19	20	21	Geamăn	22	23	Racul
24	25		Fată	26	27	Cumpănă
28	29	30	Vânător			

Dichemv[ie]:

1	2		Cornu dă capră	3	4	Udealu
5	6		Pește	7	8	9 Berbec
10	11		Vițelu	12	13	Geamăn
14	15	16	Racul	17	18	Leu
19	20	21	Fată	22	23	Cumpănă
24	25		Scorpie	26	27	Vânător
28	29	30 31	Cornu dă capră			

[59:] Ghenarie

1	2		Udealu	3	4	Pește
5	6		Berbec	7	8	9 Vițelu
10	11		Geamăn	12	13	Racul
14	15	16	Leu	17	18	Fată
19	20	21	Cumpănă	22	23	Scorpie
24	25		Vânător	26	27	28 Cornu dă capră
29	30	31	Udealu			

Februarie:

1	2		Pește	3	4	Berbec
5	6		Vițelu	7	8	9 Geamăn
10	11		Racu	12	13	Leu
14	15	16	Fată	17	18	Cumpănă
19	20	21	Scorpie	22	23	Vânător
24	25		Cornu dă capră	26	27	Udealu
28	29		Pește			

Sfârșitul zodiilor.

[59 v^o:] BERBECILE:

Dă va tuna în număr[ul] Berbecului dăspre răsărit, va fi robie și peire multă. Fiarăle pământului vor fi sătule și spre stricare mare. Războaie și rane și gălciavă va fi. Păinea, poamele vor fi scumpe. Semănătura târzie nu va peri. In prunci cei tineri va fi peire. Celor ce umblă pă mare va fi în-

¹⁾ Scris astfel.

necare. Iar dă va fi cutremur, între Domni va fi schimbare. Și foamete și războaie, și va fi greotate și nevoie între oameni. Și în bărbații cei tineri va fi peire. Iar fiind cutremur noaptea, va fi mare nevoie între oameni. Și boeri[i] nu să vor pleca Domnului său și vor fugi dă la dănsul, cugetându-i mult rău, și vor începe a să bate. Și în voinicii ¹⁾ nu va fi tocmire. Și un împărat dăspre apus va muri. Și vor fi ploi multe. Și roadă în mălaiu și într'alte semințe. Iar în țara Eghiptului, foamete.

VITELU:

Dă va tuna în număr Vițelului, în Țarigradu va fi bucurie mare. Grău va peri pă alocurea [60:], iar spre răsărit va fi greutate mare și tăere mare. Și unul spre altul să va scula. Și lacrimi va fi împăratului. Și ploi. Iar dă va fi cutremur, mare pripec (sic) și mare greutate va fi. Iar dă va fi noaptea cutremur, întru toate cetățile va fi sberare și greutăți mari. Și multe orașe vor cădea. Și dăspre apus bisericile cele mari să vor pustii, iar la răsărit va fi multă boală și scărbă între oameni. Și cei ce vor fi în câmpii, în păduri: fieri, dobitoace, jigăni, pasări, și în apă: pești, vor slăbi. Și cetățile să vor înfricoșa. Și ceia ce vor fi la oaste, cu bucurie vor priimi.

GEAMĂNUL:

Dă va tuna în număr Geamănului, între oameni va fi boală mare. Și celor ce umblă pre mare sau pre alte ape, va fi perire. Și iarna va fi grea. Grău mult să va face. Unui bărbat mare va fi arătare și între oameni mari va fi schimbare. Păsărilor va fi perire. Iar dă va fi cutremur, o lature să va scula și oamenii să vor bucura. Iar dă va tuna întru amiazăzi și va fi cutremur în acel loc, voinicii își vor părăsi pre împăratul lor și să vor duce la alt împărat. Iar gadimilor celor sălbatece [60 v⁹:] va fi perire. Și să vor spăimânta cetățile. Iar dă va tuna noaptea, muerilor celor grele va fi perire. Și vor birui alte limbi. Și va fi moarte grabnică. Iar cutremur de va fi noaptea, va fi războaie. Și neamurilor va să le fie altu împăratu. Și bisericile cele mari să vor pustii. Și în toată partea răsăritului pâine nu va fi, că va fi fiară multe.

RACUL:

Dă va tuna în număr Racului, atunci va muri un om mare. Și vor fi vânturi mari. Iar ariile să vor umplea dă grău. Și vor fi rane multe și friguri. Și în legume va fi scădere. Iarna va fi grea și ploioasă. Iar dă va fi cutremur, să va turbura o țară și va ucide pre un [om] mare, și avuția lui nu-i o va lua. Și va fi dăspărțire între bărbații cei mari. Iar dă va tuna întru amiazăzi, prin toată lumea va fi greutate. Și pământul va arăta roadele sale, iar nu o va da. Boale vor fi multe. Și boarea să va întoarce iar la locurile sale. Și va fi moarte grabnică, și limbilor dăspre apus va fi perire. Iar dă va fi cutremur mare,

¹⁾ Ostași; astfel se numesc și astăzi în Bulgaria soldații.

mare răutate [va fi]. Să va scula Aravitenilor (sic) și boerii cei mari să vor zmeri și să vor muta dintru un loc într'altul. Primăvara și var[a] va fi ploioasă. Și pâine va fi multă. Și lăcuste multe. Și fiarălor va fi perire [61:]. Iar dă va fi cutremur sau va tună noaptea, atunci va fi grijă și scârbă și greutate pă acel loc, unde să va arăta semnul. Iar poamele duprin pomi să vor arde dă mâniia lui Dumnezeu.

L E U :

Dă va tuna în număr Leului, în oameni mari va fi moarte și în grâne stricăciune, iar într'alte roade va fi spor. În laturea dăspre apus va fi durere între oameni, însă mai vărtos în zgăibe, în pecingeni și în râie. Și spre oameni mari va fi rău. Iarna va fi mare și ploioasă. Și celor înțelepți va fi pagube. Iar dă va tuna sau va fulgera întru amiazăzi, foamete va fi: vaile să vor umblea dă apă. Marea să va turbura și va fi rău celor ce umblă pă dânsa. La Râm va fi mult bine, și roade pământului într'acea parte undăvaci ¹⁾. Iar dă va fi cutremur, atunci mulți împărați să vor turbura. Boeri va peri în războae. Și cei săraci să vor îmbogăți și să vor înălța. Și să va arăta un împărat dăspre răsărit și va fi frica dăspre apus. Și roada va fi multă peste tot pământul. Și într'acel loc, unde să va cutremura pământul, iarna va fi grea. Și se va scula o oareșcine (sic) un om puternic [61 v :]. Dă va tuna noaptea sau va fulgera, atunci va fi multă pâine și multe roade. Și vor fi și vânturi mari și tari. Iar izvoarele păraelor vor seca.

F A T Ă :

Dă va tuna în număr Feti, atuncea va fi mântuire a toată lumea și împăraților cădere. Iar la Eghipet va fi gâlceavă. Și celor dăspre apă va fi înecare la mulți. Grău și legumile vor peri, iar la câmp va fi rod bun. Iarna va fi târzie. În orașe, în cetăți care vor fi pre lângă mare, va fi moarte năprasnică. Iar dă va fi cutremur, atuncea va fi boală. Iar dă va tuna întru amiazăzi, oamenii să vor bucura dă roada mâinilor sale. Iar cutremur de va fi întru amiazăzi, împărați și domni să vor turbura. Și țării frâncești va fi perire. Și către Țarigrad vor aduce daruri. Iar dă va tuna noaptea sau va fulgera, tot într'acel chip va fi. Iar dă va fi noaptea cutremur, în toate [62:] cetățile va fi greutate mare. Și vor cădea multe orașe. Și dă la apus bisericile cele mari să vor pustii. Și în oameni dăspre răsărit va fi dureri mari și scârbă multă, și foamete.

C U M P Ă N Ă :

În număr Cumpenii dă va tuna, vor fi războae și tăeri. Și unul spre altul va ridica cu vrajbă. Și multă nevoe va fi dă fieri sălbatece. Și pă alcourea să va arăta roadă multă. Iarna va fi grea. Și râurile să vor umplea. Ispitișă-va de rane. Și va fi moarte. Și altor limbi va fi războae. Și muerilor celor grele

¹⁾ Unde va fi?

când vor vrea să nască pruncii, le va fi perire. Spre apus va fi foamete, pentru ce să vor rădica cetățile lor și orașale. Întru oameni, întru dobitoace va fi rane. *Iar dă va fi cutremur, mare groatate și moarte va fi.* Iar dă va tuna întru amiazăzi sau va fulgera, laturea cea dăspră apusu și cea dăspre răsărit într'un loc să va aduna, Și țării Eghiptului va fi schimbări. Și mari pagube dă gazine. *Iar fiind cutremur [62 v⁰:] întru amiazazi, vor fi războaie multe. Și ploi.* Iar dă va tuna și fulgera sau va fi cutremur noaptea, oamenii să vor smeri. Și va fi lăcuste multe și robie mare. Și unde va cutremura pământul, întru domni va fi moarte. Și încă și alți oameni. Și cetăți și biserici să vor pustii. Și multu rău și greutăți va fi.

SCORPIE:

Dă va tuna în număr Scorpii[i], multă pâine va fi. Și spune că va fi și tăere. Și iarna va fi grea. Și în laturea dăspre amiazăzi va fi scădere și răpire. Mai marele acei lature va fi patjocorit (*sic*). Și va veni altă împărăție. Și va pătimi oamenii dă foame. *Iar dă va fi cutremur, multă pâine va fi și dă tot binele a tot omul și carele va peri.* După aceasta va fi bucurie. Iar dă va tuna întru amiazăzi, în țara Araviei va fi ploi multe. Și pâine nu va fi. Și să va prinde dă la un om la altul omu și să va înneca amândoi. Și în oameni dă la acea țară va fi [63:] boale grele dă la Dumnezeu pre dănșii. *Iar dă să va cutremura pământul întru amiazăzi, între împărați va fi pace și dragoste și oamenilor bucurie. Oști nu vor fi. Și pâini va fi multă. Iar în oamenii cei tineri și în dobitoace va fi moarte.* Iar dă va tuna noaptea sau va fulgera, tuturor va fi perire. Fieri va fi multe spre pacoste oamenilor. Și mulți vor fi ucși din ceru. *Iar dă va fi cutremur noaptea, toată lumea să va umplea dă scârbă. Iar nezăbovind¹⁾, iară va fi bucurie. Și semănăturile celor din vreme nu le va fi bine. Iar pă lângă mare va fi ploi. Și să vor înmulți pâinele.*

VĂNĂTORU :

În număr Vânătorului dă va tuna, rădicare și gălceavă multă va fi întru acea lature. Grâu și toate rodurile să vor strica, iar la câmpi va fi roade multe și în tot dobitocul va fi pripasuri. Spre răsărit să va arăta lăcuste multe și va fi spre mănecarea rodurilor. Și nu va fi bucurie. Iar dă va tuna în amiazăzi, Midenii și Alamitenii vor face robie și vor cădea întru prădare. Și împăratul lor va muri dă otravă. Și [63 v⁰:] boerii cei mari dă la răsărit vor muri în războaie. Iar pâinea va fi multă întru acea țară. Iarna va fi târzie. Și primăvara va peri bărbați mulți. *Iar dă va fi cutremur dăspre apus, în capitile cele mari va fi schimbare.*

CORNU DE CAPRĂ:

Dă va tuna în număr Cornului dă capră, atunci va fi ploi treizeci sau patruzeci dă zile. Și între împărați va fi urgie și gălciavă mare și perire. Și

¹⁾ Iarna zăbovind?

în toate părțile va fi foamete și războaie. Și dacă buri mari, corbilor va fi perire. Și în oameni va fi neputință. *Iar dacă va fi cutremur în laturea dăspre apus, vor muri dacă foame și un mare cu muerea lui va muri. Iar dacă va tuna întru amiazăzi sau va fi cutremur [64:] multe roduri va peri. Iar dacă va fi cutremur noaptea, va fi nevoe, greotate și ucide mare. Și să vor turbura cetățile. Și va fi suspinuri multe și lacrimi multe. Și cei dăspre mare să vor turbura. Iarna va fi mare. Și grău mult va fi.*

U D E A L U :

Dă va tuna în număr Udealului, va fi războae și tăere multă. Și boale multe. Și grău destul. Și legumi vor fi prea puține. Și iarna va fi grea. Marea va fi lină. Și în gadini va fi moarte. Și în oameni cei aleși din casă împărătească va fi premeneală. *Iar dacă va fi cutremur mare, rane va fi, și spre acea lature multă perire va fi. Și unul pre altul să va ucide. Și în dobitoace va fi moarte. Și să vor rădica războaie.* Iar dacă va tuna întru amiazăzi, dintru boeri va fi vicleșugu și schimbare [64 v⁰.]. Și pâini va fi multă. Și dintru cei smeriți să vor înălța, și din cei bogați vor sărăci. *Iar cutremur dacă va fi, mai marilor țării mult bine le va fi.* Iar dacă va tuna noaptea pă lângă mare, pâinile vor fi bune. Și întru corăbii va fi bine. Și între dobitoace pripasuri. Și vor fi oști între domni. *Iar dacă va fi cutremur, turburare va fi. Iar pâinile vor fi multe și bune.*

P E Ș T E :

Dă va tuna în numărul Peștelui, grânelor dacă toamnă va fi stricăciune. Prin orașe vor fi voroave multe și nevoi [65:] prin toată lumea. Și în Țari-grad va fi foamete și perire. Iarna va fi bună. Toată sămănătura, cea din vreme și târzie, va fi bună. Și spre răsărit, boerilor perire. *Iar dacă să va cutremura pământul, multe boale vor fi.* Iar dacă va tuna sau fulgera, rane și moarte în oameni va fi.

Sfârșitul a totu calendarului și a zodiilor. S'au scris de logf. Ioniță Giurăscu, lt. 1799, Fevr. 16».

Anexa II

ISVODUL CUTREMURILOR DIN ROMÂNIA ¹⁾

1471 AUGUST 29. — Ștefănescu, *op. cit.*, p. 12—3. «Intr'această an [6979] August 29, s'au făcut un cutremur mare preste toată Țara, în vremea ce au sezut Domnul la masă de prânz» ²⁾, — și teama: «Măcar că firesc lucru este

¹⁾ Adacse la cele cuprinse în Gr. Ștefănescu, *Cutremurile din România* în timp de 1391 de ani, dela anul 455, până la 1874. (Analele Academiei Române, Seria II, tom. XXIV. Mem. secț. șt.). După isvodul cutremurilor «numai presupuse că au putut există în România», p. 10—1, avem alt isvod. p. 11—2 de «cutremurile probabile că au existat în România», din cari unele pot fi trecute între cele cari cu siguranță au fost, deoarece se pomenesc localități bântuite în apropierea vechilor graniți politice, ca Brașovul ș. a.

²⁾ *Letopisețele*, I, p. 158 și nota 1.

acesta, cutremurul când se întâmplă, iară pot să zic, că semne și arătare cutremurului vremilor viitoare este, precum și atunci au însemnat mare vârsare de sânge și giugul păgânilor în biata Moldovă și în aste părți creștinești până azi».

1473 IANUARIE 22. — În anul 6981 s'au arătat o *stea luminoasă* cu cutremur, Ianuarie 22¹⁾.

1680 AUGUST 9. — Ștefănescu, *op. cit.*, p. 13—4. Copiind greșit din *Letopiseșe*, II, p. 21 (nu 23): «într'acest an 7187 (1679) în luna lui August 9...», în loc de «într'acest an [1680] în luna lui August 9 zile». Deci e greșit anul 1679 ce-l dă după o cronică manuscrisă. Tot la acest cutremur se referă și *Letopis*. II, p. 223, cu toate că pare a fi cuprins în anul 1683, anul când Duca-Vodă «au purces la oaste la Beciu». Unul din cele trei semne, *cometa* a fost văzut la 1689 Decembrie 10²⁾.

1681 AUGUST 7. — Ștef., *op. cit.*, p. 14: 19 August [st. n.].

1681 OCTOMBRIE 4. — *Ibidem*, p. 14: 16 Octombrie [st. n.].

1681 OCTOMBRIE 6. — *Ibidem*, p. 14: 18 Octombrie [st. n.].

1681 DECEMBRIE 15. — *Ibidem*, p. 14: 27 Decembrie [st. n.].

1691—2. — «... la vlet 7200 tâmplându-se cutremurul cel mare, aici în țară [în Moldova], din carele multe mănăstiri au fost crăpat, dar sfintei episcopii aceștia [a Hușului] nu numai că turnurile au fost căzut de tot, ci încă și toată biserica, fiind crăpată prin pregiur, eră numai să cadă...»³⁾.

1711 OCTOMBRIE 7. — «[La] 7220 în luna lui Octombrie, spre numărul al șeptelea, la 8 ceasuri noaptea, spre Duminică, foarte tare s'au cutremurat pământul, în slava lui Dumnezeu, până în de două ori: și huetul veniă despre răsărit»⁴⁾.

1738 MAIU 31. — «Să să știe de când s'au cutremurat pământul, de au crăpat mănăstire [Floreștii, jud. Tutova] și clopotnița, în zălile lui Grigorie-Vodă, în domnie al doilea, într'ani trecuți 7246 Mai 31 în pol dnă»⁵⁾.

Insemnare grecească: 1738 luna Maiu 31, s'a făcut un cutremur mare, într'atât, să spun, că au căzut coșurile, și clopetele sunau singure; și spuneau cei bătrâni că nu țin minte să se fi făcut așa cutremur. După o lună a fost *molimă* foarte mare.

1738 IUNIE 15. — «Când cutremurul cel mare, di-au căzut Goliia; eră velet 7246 Iun. 15»⁶⁾.

«Să să știe de când s'au cutremurat pământul foarte tare în postul Senpetriului, într' Mercuri, și au căzut Golăe di Iașe, let 7246»⁷⁾.

¹⁾ I. Bogdan, *Letopiseșul lui Azarie*, p. 144.

²⁾ *Letopiseșele*, II, p. 20.

³⁾ Melchisedec, *Cronica Hușilor*, p. 236; cf. și p. 152.

⁴⁾ *Letopiseșe*, II, p. 117.

⁵⁾ Pr. I. Antonovici, *Documente bărlădene*, I, Bârlad 1911, p. 333. Insemnarea e făcută pe un mineiu din biserica Sf. Nicolai-Iașanu; cartea aparținuse mai de mult Mănăstirii Florești; cf. și *Istoria Mănăstirii Florești* de acelaș (în coale), p. 107.

⁶⁾ Iorga, *Stud. și doc.*, III, p. 30. Insemnarea e făcută pe doc. XXIV—133 din Biblioteca Academiei Române.

⁷⁾ I. Bianu, *Catalogul manuscrisurilor românești*, I, p. 640.

1739. — Golia rezidită «după cutremurul din 1739»¹⁾.

1740. — Ștefănescu, *op. cit.*, p. 14.

«1740. Cutremur mare în toată lumea»²⁾.

1750 MARTIE. — «Să se știe de când s'au cutremurat pământul în luna lui Martie, la 2 ceasuri, 1750»³⁾.

1765. APRIL 9. — «S'au cutremurat pământul Sâmbătă. Ap. 9, 1765»⁴⁾.

Insemnare grecească: 1765 April 9, Sâmbătă la 4 de noapte, a fost mare cutremur, Domn fiind Ștefan Racoviță⁵⁾.

1766. AUGUST 4. — Ștefănescu, *op. cit.*, p. 15, 16 Aug. [st. n.] .

1776 FEBRUARIE 19. — Să să știe de când s'au clătit pământul în anul 1776 Fevr. zile 19, fiind vineri, la ciasuri, după ce am eșit; am văzut biserica Ciof cutremurându-să...⁶⁾.

1779 IUNIE 17. — «La vlet 1779 Iunie în 17 zile, Duminică dimineață[:] la zăce ceasuri de noapți (?) s'au cutremurat pământul foarte tari, și fiind preoții la sfânta liturgie, cântând dascălii *blăjâmile*=fericirile; fiind și mult norod adunat în biserică. Să spăimântasă foarte partea bărbătească, iar partea fâmeiască, țâpând și răcnind, cădea una peste alta, apucând ușa mai înainte. Și am scris în zilele luminatului Domn, măriia sa Cost[a]ndin Ma[v]ruc[ordat] vvd, fiind Domn Moldovii în al doilea an al Domniei sale. Eu Gavril Cops, biv izbaș⁷⁾.

1781 OCTOMBRIE 9. — «Au fost cutrămur, de s'au cutremurat pământul, la 9 zile a lui Octomvrie, asupra sfintei Duminici, la 6 ciasuri den noapte»⁸⁾.

1787 MARTIE 4. — Ștefănescu, *op. cit.*, p. 15, 16 Martie [st. n.] .

1787 MARTIE 6. — «Cutremur s'au făcut în zilele preainălțatului Domn Nicolae Petr[u] Mavrogheni Voivod, în luna lui Martie în 6 zile, noaptea la ceasurile 5, '787. Barbu logf.»⁹⁾.

1789 MARTIE 26. — Ștefănescu, *op. cit.*, p. 15.

1790 MARTIE 26. — *Ibidem*.

¹⁾ Gh. Ghibănescu, *Din trecutul bisericii române*, Iași 1902, p. 18. Să nu fie cutremurul din anul premergător?

²⁾ *Miron Costin*, III, p. 138. Insemnarea e făcută într'o carte din Mănăstirea Cernica.

³⁾ Iorga, *Stud. și doc.*, XV, p. 365.

⁴⁾ *Revista pentru ist. arch. și filolog.*, an. II, vol. I, fasc. II, p. 338.

⁵⁾ Iorga, *Stud. și doc.*, XXII, p. 91.

⁶⁾ *Miron Costin*, III, p. 154; cf. și *Ion Creangă*, VIII, p. 98. Pentru începutul numărării ceasurilor dela sfințitul soarelui, cf. I. Ghica, *Scrisori către Alexandri*, I, («Biblioteca pentru toți»), p. 33. A. Wolf, *Beiträge zu einer statistisch-historischen Beschreibung des Fürstenthums Moldau*, Hermanstadt 1805, p. 196 și D. Cantemir, *Descr. Mold.*, București 1909, p. 225. Totuș N. Iorga în *Neamul românesc literar*, I, p. 581: «Sunt zece ceasuri din zi, după socoteala turcească, șeasă ceasuri de sară»; N. Filimon, *Ciocoii vechi și noi*, București 1910, p. 223: «... pe la 12 ceasuri (turcești) (=) 8 și ½ europenești; *Ibid.* p. 233: 2 ore turcești fac 9 ½ europenești; *Ibid.*, p. 238: 12 și ½ ore turcești... (fac)... 2 ore după amiază.

⁷⁾ *Ortodoxul*, Iași, IV (1913) p. 86.

⁸⁾ *Bianu*, *op. cit.*, p. 616.

⁹⁾ *Biserica ortodoxă română*, XXVI, p. 221.

«Să să știi di cându s'au cutremuratu pământulu, Marți sara, în săptămăna ce[a] luminată, la doo cesuri și giurămate din noapte ¹⁾, Martii în 26, letu 7298, iar de la H[risto]s 1790, di la Adorme[re] Precistii ²⁾».

«[Zăpadă după Paști]. A treia zi după[ă] Paști, sara la 7 ciasurii, 45 minotorii, s'au făcut aicia [în Craiova], s'au cutremurat pământul foarte tare, cât m'am spăriatu, cătu socotiam că va să caz[ă] casal[e] peste mine; așa cutremur mare au fostu. Au ținut 15 minotorii ³⁾».

1791 DECEMBRIE [st. n.]. «A fost cutrămur» în Maramureș ⁴⁾.

1793 NOEMVRIE 27. — Ștefănescu, *op. cit.*, p. 15—6: «S'au cutremurat pământul la luna lui Noemvrie 26, Duminică spre Luni, la 2 cesuri din noapte, la cină; s'au cutremurat foarte tare. . . » In acel an însă 26 Noemvrie a căzut Sâmbăta, și prin urmare, a doua zi, Duminică, pentru care mărturisesc și alte însemnări, a fost 27 Noemvrie.

«La vlet 1793 Noemv. 27 Duminică sara la trei cesuri și giurămate, s'au cutremurat pământul ⁵⁾».

«1793 Noemvrie 27, Duminică, la trei ciasuri fără 20 de minute, noaptea, s'au cutremurat pământul, spre luni ⁶⁾».

«1793 Noemvrie în 27, la 2 cesuri și trei șferturi s'au cutremurat pământul tare, fiind noi în Curtea-de-Argheș ⁷⁾».

«[Moartea spătaresei Anastasăica, a lui Ioniță Cantacuzino] la letu 1793 Noemvrie 28, Sâmbăta spre Duminică, la 2 ciasuri din zi, în cari zi s'au întâmplat și un cutremur foarte mare, Duminică sara, la 6 ciasuri din noapte. Și au ținut cutremuru 25 de minute; și pân' în zăo s'au mai cutremurat di doă ori, dar n'am știut, fiind trudiți. . . » 1793 Noemvrie 28». — Această însemnare, făcându-se după înmormântare, la 28 Noemvrie, data de mai sus trebuie socotită ca o greșală a izvorului de unde o luăm, sau, mai probabil, a manuscriptului. Să se îndrepte dar: 1793 Noemvrie 27 ⁸⁾.

1797 NOEMVRIE 15. «Die gelinde Witterung hält noch immer an, und gestern Abends ⁹⁾, um 10 Uhr, 14 Minuten, sizte uns ein zweimal nach einander mit etwas unterirdischen Getöse vermischtes Erdstossen in einigen Schröcken. Der Himmel war heiter, die Luft stille, der Mond mit rother Luft umgeben und gegenüber dem Monde stand ein Cometstern in der Art einer langlichten Säule, sowie feuriges Antlitz hatte. Das Erdöben kam von Anfang der Sonne und hat keinen Schaden zugefüget ¹⁰⁾».

1798 MARTIE 14. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 16.

¹⁾ Deci «la 9 ore și 29 minute seara».

²⁾ Iorga, *Stud. și doc.*, XVI, p. 257; însemnarea e făcută pe o evanghelie din biserica Adormirii din Tg.-Neamț.

³⁾ *Ibidem*, VIII, p. 108.

⁴⁾ I. Bârlea, *Însemnări din Bisericile Maramureșului*, București 1909, p. 197.

⁵⁾ *Ortodoxul*, IV, p. 86.

⁶⁾ Bianu și Caracaș, *Catalogul manuscriptelor românești*, II, p. 91.

⁷⁾ *Biserica ortodoxă română*, XXVI, p. 221.

⁸⁾ Bianu, *op. cit.*, p. 552.

⁹⁾ Se scrie din Iași, la 28 Noemvrie (st. n.), 1797.

¹⁰⁾ Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, I, p. 108—9.

1800 AUGUST 12. S'a simțit în Maramureș la 28 August st. n. 1).

1802 OCTOMVRIE 14. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 16—21.

«1802 Octv. 14, la șapte ciasuri și giumătate de zi, s'au cutremurat pământul în zăoa Precucvioasă maicei noastre Paraschivei, și au ținut 5 me-nunte. Și așa s'au cutremurat de tare, în cât au căzut Sfântul Spiridon și alte mănăstiri și bisărice i casă boerești. Și au crăpat și pământul, și au eșit apă cu năsip pe multe locuri, în cât cu ochii miei am văzut crăpătura pământului în grădina pitarului Angheli» 2).

«Și biserica [domnească din Bârlad] s'au fost stricat în groaznicul cutremur ce au fostu la anul 1802 Octomvrie 14» 3).

«La leat 1802 Oct. 14, Marți, la 3 ceasuri din zi, s'au cutremurat pământul, cât au căzut multe biserici și alte mănăstiri mari, și Colțea și Foișorul» 4).

«Să se știe de cându s'au cutremurat pământul. 1802 Oct. 14» 5).

«Să se știe de când s'au cutremurat pământul foarte tare. 1802 Octomvrie 14» 6).

«La anul 1802 au fost un cutremur foarte groznic. Oct. 14» 7).

«Știu să fie când s'au cutremurat pământul: la Vinere-mare, let 1802 8) și s'au risăpit Mănăstirea lui Adam [ț. Tutovii], la let 18[0]2 Octomvrie 14» 9).

«La anii 1802 de la Nașterea lui Hristos, la 14 ale lunii lui Octomvrie, Miercuri adică, la al cincilea ceas, cutremur mare s'au făcut în părțile Țării-românești; toți, mici și mari, au fost cuprinși de cutremur tare, toate neamurile. Atunci și vestita biserică a Născătoarei de Dumnezeu... [din Vălenii-de-munte] s'a sguduit, s'a tulburat și la urmă s'a dărâmat, cu toate că nu trecuse mult timp de când se zidise; și nu numai biserica și clopotnița, dar și tot cuprinsul de unelte ce eră în ea...» 10).

«La leat 1802 Oct. 4, la șapte ciasuri și jumătate, fost-au mare și năprasnic cutremur... [căderea mănăst. Cotroceni și Vălenii-de-munte] 11).

«Să se știe când s'au cutremurat pământul, la Vinere-mare, let 1802 Oct. 14» 12).

1) I. Bârlea, *op. cit.*, p. 24.

2) Bianu, *op. cit.*, p. 648; însemnarea e moldovenească.

3) Antonovici, *Documente bărlădene*, I, p. 296.

4) Iorga, *Stud. și doc.*, XV, p. 362; cf. și p. 280—1: «s'au cutremurat pământul foarte, cât s'au prăpădit sfintele mănăstiri».

5) Antonovici, *Documente bărlădene*, I, p. 303.

6) *Ibidem*, p. 323.

7) Bianu, *op. cit.*, p. 121; însemnarea e moldovenească.

8) Numele sărbătorii *Cuvioasa Paraschiva*.

9) *Miron Costin*, II, p. 32; însemnarea este făcută pe o carte din biserica din Zorleni-Tutova.

10) Iorga, *Studii și doc.*, XV, p. 233—4; ziua și ora trebuiesc îndreptate.

11) *Ibidem*, p. 237; ziua însă nu poate fi «4». Cf. și p. 280—1: «s'au cutremurat pământul foarte, cât s'au prăpădit sfintele mănăstiri».

12) Bianu, *op. cit.*, p. 367.

«Să să știe când s'au cutremurat pământul de au căzut Colțea ¹⁾ și multe ²⁾.
«La leat 802, la Oct. 14 zile s'au cutremurat pământul foarte tare, la 7
ceasuri din zi ³⁾».

«1802 Octomvrie 14, Marți, s'au cutremurat pământul foarte tare, în cât
au căzut unele turnuri dupe la sfintele bisearici, iar altele din bisearici au
căzut de tot. Aici în București s'au rupt și turnul cel înalt, Coltea, care eră
podoaba orașului, iar din casele boerești și din cele de obște. prea puține au
scăpat sdravene. Inșă acest cutremur s'au întâmplat la 7 pol ceasuri din zi,
iar de ar fi fost în vremea adunării norodului la rugăciune, precum era zi
de praznic, s'ar fi făcut groaznică moarte, sau de ar fi ținut mai mult, poate
că se strică și pământul, cufundându-se, căci la multe locuri s'au desfăcut
pământul, ieșind pământ și apă. Ci numai ca vreun minut au ținut, arătând
milostivul Dumnezeu mai puțină certare nouă păcătoșilor, iar nu ne-au dat
de tot pierzării până în sfârșit. Care aceasta certare ce am văzut, spre multă
vreamă rămâne a fi spre pomnire celor după noi, mi[c]șorându-să podoaba
a multor turnuri înalte și s'au stricat. Am însămnat aici spre aducere aminte,
atât a noastră, celor ce am văzut, cât și acelor ce în urma noastră, să po-
mească mereu certare dumnezească ⁴⁾».

«S'au cutremurat pământul în zioa de Vinerea mare, la 6 ceasuri din zi,
pă la prânzu, foarte rău, că s'au surpat sfintele biserică și Colțea din Bu-
curești, Octomvrie 14 ⁵⁾».

«[Biserica Sf. Ilie din calea Rahovii, București] din pricina cutremurului
întâmplat la leatu 1802 Octomv. stricându-să foarte rău, cu mare frică să
adună pravoslavnicii creștini spre rugăciune ⁶⁾».

«Să să știe di când s'au cutremurat pământul la Octomvrie în 14 zile,
leat 1802 ⁷⁾».

Ziua săptămânii, când s'a întâmplat acest «cutremur mare» a fost
Marți ⁸⁾».

De acest cutremur scrie un contimporan că «strică și pământul ⁹⁾».

Insemnarea: «La 1804, 14 Octomvre, Marți, la 8 ceasuri și cinci minute,
a fost cutremur mare în Moldova ¹⁰⁾ de sigur că are anul greșit. Altfel s'ar
schimbă și ziua: Vineri.

¹⁾ *Revista Tinerimea română*, III, p. 193: «— dau oameni se(a)ma pe cum că
este Colțe legat cu drugi de fieru den în pământ pân în creștetu».

²⁾ *Ibidem*, p. 184; tot aici, îndată: «au fost cutremur mare în luna lui Octomv.
(1802)» și îndreptând anul 1803 prin 1802: «când au fost cutremurul cel mare.» Pentru
pagubele aduse Episcopiei de Huși, cf. Melchisedec, *op. cit.*, p. 393 și Gh. Ghibănescu,
Originea Hușilor, Bârlad 1887, p. 75.

³⁾ Iorga, *Două biblioteci de mânăstiri*, București 1904, p. 54.

⁴⁾ *Biserica ortodoxă română*, XXVI, p. 224.

⁵⁾ *Revista p. ist., arch. și filolog.*, I, I, tab. 6.

⁶⁾ Iorga, *Inscripții din bisericile din România*, fasc. II, p. 348.

⁷⁾ Insemnare pe un ohtoih din Biserica din Fântânele-Bacău.

⁸⁾ *Revista istorică*, I, p. 57.

⁹⁾ Iorga, *Inscripții din bisericile României*, I, p. 82; cf. mai sus.

¹⁰⁾ Iorga, *Studii și doc.*, XXII, p. 92.

Din inscripția grecească a mănăstirii Plumbuita: «... iar în anul Mântuirii 1802, în luna lui Octomvrie 14, au fost dărămată cu totul de grozavul cutremur... »¹⁾).

1802 OCTOMVRIE 15. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 16: «... și a doua zi» după 14 Oct., «la trei ore dimineața s'au produs nouă dar slabe sguideri».

«Și a doua zi, Miercuri» după Marți 14 Oct., «iarăș s'au cutremurat, dar nu așa tari, la 3 ciasuri den zi»²⁾).

1802 OCTOMVRIE 26. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 21: 7 Noemv. [st. n.].

«Ipac s'au clătît [pământul] leat 803, Martie 21, la un ceas din noapte, nu tare»³⁾).

1803 MARTIE 21, 22. «Și iarăș la 1803 s'au cutremurat pământul Sămbătă 21 Mart la un ceas de noapte și la 11 [ceasuri] ⁴⁾ iar s'au cutremurat și au ținut 2 menunte. Și Duminică iar 22 s'au cutremurat fiind oamenii în bisărică la un cias de zi»⁵⁾).

1803 IUNIE 8. S'a simțit în Maramureș⁶⁾).

1803 OCTOMVRIE 14. «[Îndată după ce se pomenește cutremurul din 1802. Octombrie 14, Marți, urmează:] La leat 1803 Octom. 14, Mercuri, la 9 ceasuri din zi, în ziua de Sfta Paraschiva s'au cutremurat pământul»⁷⁾).

1804 SEPTEMBRIE 10. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 21: 21 Sept. [st. n.].

«Tot întru acest an 1804 Săpt. 9, la 11 ciasuri de noapte ⁸⁾ s'au cutremurat pământul, dar nu așa tare: în doaa rânduri s'au cutremurat»⁹⁾).

«Septemvrie 9, Vineri, despre ziuă, la... ceasuri din noapte, iarăși s'au cutremurat pământul, însă mai încet. 1804¹⁰⁾).

1812 Februar și Mart. «Iară 1812 în 15 [st. n.] a lui Făurar s'au clătît [pământul] în multe zile, și iară în Marț în [12 st. n.], s'au stăvit»: însemnare maramureșană¹¹⁾).

1812 MAIU 5. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 21; data însă trebuie schimbată din «Martie 5» în «Maiu 5», căci «Duminica Mironosițelor ce stă a treia după Paști» nu poate fi la 5 Martie. E prin urmare o greșală de tipar sau de izvor.

«Să să știe când s'au cutremurat pământul, Maiu în 5 zile, leat 1812 în Duminica Mironosițelor, pă la prânzu mare. Și am scris ca să să știe. Și s'au cutremurat încetișor, care unii oameni nici n'au simțit»¹²⁾).

¹⁾ Iorga, *Inscr. din bis. Rom.*, I, p. 82. Cf. și *Șt. doc.*, XV, p. 183.

²⁾ Bianu, *op. cit.*, p. 648.

³⁾ Iorga, *Două biblioteci de mănăstiri*, p. 54.

⁴⁾ Deci Duminică în răvăsatul zorilor.

⁵⁾ Bianu, *op. cit.*, p. 648.

⁶⁾ I. Bârlea, *op. cit.*, p. 24.

⁷⁾ Iorga, *Stud. și doc.*, XV, p. 362.

⁸⁾ Prin urmare în zorii zilei de 10,— spre 22 Sept. st. n.

⁹⁾ Bianu, *op. cit.*, p. 648—9; însemnarea e moldovenească.

¹⁰⁾ *Biserica ortodoxă română*, XXVI, p. 225.

¹¹⁾ I. Bârlea, *op. cit.*, p. 24.

¹²⁾ Bianu, *op. cit.*, p. 271.

«Să să știe de când s'au cutremurat pământul, în zălele Muscalilor, în luna lui Maiu 5, la 2 ceasuri din ză, la let 1812»¹⁾.

1813 IANUARIE 20—21, Ștefănescu, *op. cit.*, p. 21—2.

1813 IANUARIE 30. *Ibidem*, p. 22.

1813 MARTIE 8. *Ibidem*. La acest cutremur se reduce și cel descris sub data: 1813 Martie 22; data o întărește și o altă însemnare de sub 1813 Martie 10.

1813 MARTIE 10. *Ibidem*.

«Să să știe di când s'au cutremurat pământul într'o sfân[tă] Sămbătă, 8 zile [luna Mart] și Luni noaptea în doă rânduri iarăș s'au cutremurat, [la] 10 zile aceștii luni, Mart 10, 1813»²⁾.

1813 OCTOMVRIE 28. «1813 Oct. 28, Marți sara, la jumătate cias s'au cutremurat pământul, în cât s'au simțit binișor»³⁾.

1814 MART 6. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 22: «Anul 1814 Mart 5. Intr'o Joi spre Vineri la 9 ceasuri despre ziuă...» însemnează, 6 Martie, când într'adevăr este Vineri.

1814 MART 11. «Auch hat man hier [în Iași, de unde se scrie la 28 Mart st. n. 1814] um die Mittagsstunde unterm 23 März zwey leichte und einen nich unbedeutenden Erdstoss bey trüben Wetter, von Osten nach Westen, ohne nachtheilige Folgen, gespürt»⁴⁾.

1814 MAIU 3. «Den 15. May [st. n.], um 2 Uhr früh, hatten wir abermals nicht unbedeutende, dreymalige Erdstösse, mit unterirdischen Getöse, welche zwar keinen Schaden verursachten gespüret: Zeit der Zeit fängt die noch immer kalte Witterung etwas gelinder zu werden an, und es lässt sich eine gute Ernte hofen»⁵⁾.

1814 Maiu 7. «Să să știe de când s'au cutremurat pământul, la nouă ceasuri din noapte, în luna lui Mai 6, velet 1814»⁶⁾.

1816 AUGUST 15. 1816 August 15. Marți seara la 3 ciasuri fără zece minute, den noapte, s'au cutremurat pământul în trei zăstămpuri; și le-am simțit bine, aflându-mă culcat în așternut, cetind pe această carte, singur în casă fiind, și m'am spăriat⁷⁾.

1817 SEPTEMBRIE 30. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 22—3.

1817 OCTOMVRIE. S'au cutremurat pământul, tot în aceste zile de Domnu [Ioan Caragea], și [a] fost într'acest l[ea]t, la Oc[to]mv[rie] Luni, la 2 ciasuri din zi... 1817 Noemvr. 13... Craiova»⁸⁾.

1817 DECEMBRIE 13. Noaptea, în Iași, puțin însemnate clătiri pământestești⁹⁾.

¹⁾ I. Antonovici, *op. cit.*, p. 305.

²⁾ *Ibidem*, p. 363. Anul e scris: 18013!

³⁾ Bianu și Caracaș, *op. cit.*, p. 63.

⁴⁾ Iorga, *Doc. fam. Callimachi*, I, p. 199.

⁵⁾ *Ibidem*.

⁶⁾ I. Antonovici, *op. cit.*, p. 363.

⁷⁾ Bianu și Caracaș, *op. cit.*, p. 186.

⁸⁾ Iorga, *Inscripții din bisericile din România*, I, p. 346; nu cred să fie o confuzie cu cutremurul precedent, care a fost la 30 Septemvrie, Duminica.

⁹⁾ Iorga, *Doc. fam. Callimachi*, I, p. 199.

1818 IULIE 18. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 23: Iulie 30 [st. n.].

1819 MAIU 24. «Am 5-ten dieses ¹⁾ verspürte man, um 11 Uhr, 57 Minuten, Vormittags, einen dumpfen, ziemlich starcken Erdsass, welcher südöstlich gegen Jassy seine Richtung genommen und, mit Ausnahme einer kaum zwey Sekunden dauern mögenden starken Erschütterung, keine schlimmen Folgen hatte. Eine ziemlich unleidliche Schwüle ging diesen Ereigniss vor, und dauert auch noch, vermischet mit Regengüssen und Gewittern fort» ²⁾.

1821 IANUARIE 29. Ștefănescu, *op. cit.*, 23. Cutremurul întâmplându-se «Vineri noaptea spre Sâmbătă, la ceasurile 8 din noapte», data nu mai poate rămâne «Ian. 28», pentru care în 1821 corespunzătoare e ziua de Vineri.

«821 Ghenar 29 spre Sâmbă[tă] s'au cutremurat pământul. Până în zăo era patru ciasuri» ³⁾.

«1821 Ghenar 28. Vineri noaptea spre Sâmbătă s'au cutremurat pământul pentru păcatele noastre, dându-ne semn a ne pocăi, că iată stă la ușă cel ce vine, — nu zăbovește» ⁴⁾.

Tot la această dată se reduce și cutremurul însemnat, după izvoare apusene, la 1821 Fevruarie 10 [st. n.].

1821 IANUARIE 30. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 23.

1821 FEVRUARIE 4. «1821 Femvoare în 3 zile, când s'au cutremurat pământu, noaptea la 8 ceasure ⁵⁾, fient noapte. Și am scris...» ⁶⁾.

Pomenire și într'un răvaș oltean ⁷⁾.

1821 IULIE 14. «821 Iuli 14, la patru ciasuri din ză, 821, s'au cutremurat pământu» ⁸⁾.

«Să să știe că s'au cutremurat pământu în zilele răzmiriții lui Ipsilantu și ale lui Tudor. Inșă să zic de care [pricină:] că pentru ale noastre păcate și multe mândrii și înșelătorii și celelalte toate și multe, au trimis fel de fel de semne pre pământ și pre cer: cutremure, furtuni mari, foarte cu primejdie de moarte și cu păs mare. Apoi și sabie dela turceasca împărăție, strajnică și grozavă. La zilele lui Serasfiur-beiu s'au mai cutremurat pământul a treia oară ⁹⁾, la Iulie 14, adică o mie opt sute douăzeci și unul, la un cias din zi. Care pentru acel cutremur, spune așa¹⁰⁾: mare perire va fi, și pe acea latură, rane multe va fi. Și va ucide unul pre altul. Și în dobitoace va fi pagube. Și să vor ridica răsboaie»¹¹⁾.

¹⁾ Scrisoarea este din 11 Iunie st. n. 1819. Iași.

²⁾ Iorga, *Doc. fam. Callimachi*, I, p. 303.

³⁾ Miron Costin, III, p. 186; însemnarea e moldovenească.

⁴⁾ *Revista istorică*, IV, p. 153—4.

⁵⁾ Prin urmare, cam pe la ora 2 din dimineața zilei de 4 Fevruarie.

⁶⁾ Bianu și Caracaș, *op. cit.*, p. 144. Cf. Iorga, *Istoriile Domnilor Țării-Românești de Constantin Căpitanul Filipescu*, p. XXXIX.

⁷⁾ Iorga, *Stud. și doc.*, p. VIII, p. 131.

⁸⁾ Miron Costin, III, p. 186; însemnarea e moldovenească.

⁹⁾ Ar însemnă confirmarea cutremurilor din 29—30 Ianuarie și 4 Februarie.

¹⁰⁾ Iulie 14 cade în zodia Udealului din gromovnicul nostru; care scrie întocmai.

¹¹⁾ Miron Costin, IV, pp. 235—6; însemnarea e făcută în Valahia.

«Fiind în răsăritul soarelui, în luna lui Iulie la patrusprezece ale lunii, s'au cutremurat pământul de dimineață»¹⁾.

821, Iuli 14, la patru ciasuri din ză, 821, s'au cutremurat pământu»¹⁾.

1821 SEPTEMBRIE 5. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 23: 17 Sept. [st. n.].

1821 NOEMBRIE 5. *Ibidem*, pp. 23—4: 17 Noem. [st. n.].

«1821 Noemvrie 5, Simbătă la 10½ cias de zi s'au cutremurat pământu în doă zăstâmpuri, de l-am simțit bine, căci din somn m'am trezit, aflându-mă în Târgul-Ocnii»³⁾.

821 Sămbătă la zăci⁴⁾ s'au cutremurat foarte tare. 821 Noemvrie 5»⁵⁾.

«La leat 1821, Noemvrie 5, în zi Sămbătă s'au cutremurat pământul, fiind eu atunci în *piscopia* Argeș; cântam la strană tocma în vremea *văhodului*»⁶⁾.

«Tot acest an 1821 Noemvrie 5 s'au cutremurat pământul în zi Sămbătă»⁷⁾, ca și cel din «1823 Noemvrie 5» când «s'au cutremurat pământul, fiind Turcii în Țara-românească, plină de pierdere de creștini, din pricina lui Tudor Vladimirescu», cum înseamnă «dascalul Gheorghe al sf. mănăstiri Țanțăreni, 1823 Noemvrie 5 (*sic*)»⁸⁾.

1822 IANUARIE 21. «822 Ghenar 21 s'au cutremurat pământul Sămbătă de amiază în de sară»⁹⁾.

1822 APRIL 27. Cutremur «la 12 ciasuri dimineața»¹⁰⁾.

1823 IANUARIE 20. «La leat 1823 s'au cutremurat pământul în luna lui Ghenare în 20 zile la un ceas din noapte pe vremea mesii[i]»¹¹⁾.

1823 IANUARIE 28. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 24. In această zi nu este «ziua de sf. părintele *Eftimie* Sirul», ci Efreim Sirul.

«1823 Ianuarie 28 în zi Duminică, la 2 ceasuri din noapte, s'au cutremurat pământul»¹²⁾.

823 Ghenar 28 s'au cutremurat puțanu pământul, Duminică spre Luni la doi ciasuri din noapte»¹³⁾.

1823 Aprilie 25. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 24—5.

«La 823 Apr. 25 s'au cutremurat pământul la 11 ce[a]suri din ză, Mercuri»¹⁴⁾.

¹⁾ *Ibidem*, p. 251, urmând: «Și mai înainte au bătut piatra într'o Joi seara, la 1 jumătate de ceas din noapte, până când s'au dăsvălit biserici, case, grajduri, picând și turnurile». Și o altă însemnare pomenește de această «furtună mare dela D-zeu foarte mare și cu piatră multă...», dar când apasă și zice «furtună amestecată și cu *cutremur*, ci de o furtună care a sgduit pământul; *Ibidem*, p. 235.

²⁾ *Ibidem*, III, p. 186. Însemnarea e făcută în Moldova.

³⁾ Bianu și Caracaș, *op. cit.*, p. 64.

⁴⁾ Cuvântul *zăci* este scris peste cuvântul *cinci*.

⁵⁾ *Miron Costin*, III, p. 186. Însemnarea e moldovenească.

⁶⁾ Iorga, *Două biblioteci de mănăstiri*, p. 55.

⁷⁾ *Ortodoxul*, IV, (1913) p. 180; Însemnarea e din mănăstirea Cernica.

⁸⁾ *Anuarul Comisiunii monumentelor istorice pe 1915*, p. 154.

⁹⁾ *Miron Costin*, III, p. 186; Însemnarea e moldovenească.

¹⁰⁾ *Revista Tinerimea Română*, III, p. 188.

¹¹⁾ Bianu, *op. cit.*, p. 106.

¹²⁾ Iorga, *Două biblioteci de mănăstiri*, p. 55.

¹³⁾ *Miron Costin*, III, p. 186; Însemnarea e moldovenească.

¹⁴⁾ *Ibidem*.

«La leat 1823 la luna lui Aprilie în dozeci și cinci de zile, s'au cutremurat pământul pi la zece ceasuri fără cinci minute...»¹⁾.

«Tot într'acestaș an [1823] Aprilie 25, Miercuri, în săptămâna luminată s'au cutremurat pământul după vecernie»²⁾.

1823 IULIE 29. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 25.

1823 AUGUST 1. «Intr'acestaș an [1823] Avgust 1, Mercuri, s'au cutremurat pământul»³⁾.

1825 FEVRUARIE 4. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 25: Fevruarie 5, «Joi seara spre Vineri»; Joi însă a fost la 4.

«Joi sara la 2½ turcește, s'au făcut cutremur nu prea mare, dar simțitori»⁴⁾.

«Să se știe de cându s'au cutremurat pământu la doao ceasuri din noapte Și umbla veleat 1825, Fev. 4»⁵⁾.

1825 NOEMVRIE 2. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 25.

«Aflându-mă șazător în sfânta monastire Mărgineanii, în leat 1825, Noem. 2, luni sara, însă noaptea spre Marți, la opt ceasuri de noapte, s'au cutremurat pământul în vremea utreniei»⁶⁾.

1827 OCTOMVRIE 2. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 25.

1827 Decemvrie 13. «Insă[m]nare ca să-s știe, 1827. Și s'au cutremurat în no[a]ptea Nașterii lui Hs. a doua oră. Să știți, fraților, că s'au cutremurat [într'] un an de două ori: în luna lui Dechemvrie în 13 zile, al doilea în doaozeci și cinci de zile. Apoi nu știu ce-o fi: ori bine, ori rău»⁷⁾.

1827 DECEMVRIE 14. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 25. Data fiind exactă: «1827 Dec. 14, Mercuri spre Joi seara, la 3 ceasuri și jumătate ale nopții» nu poate fi vorba de cutremurul premergător, firește, dacă acolo, ziua de 13 este adevărată.

1827 DECEMVRIE 25. S'a pomenit sub: 1827 Decemvrie 13.

1829 IANUARIE 16. «... și cutremur a fost fo[a]rte rău...»⁸⁾.

1829 MARTIE 30. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 25.

1829 APRILIE 23. *Ibidem*, p. 25—6.

1829 IULIE 4. *Ibidem*, p. 26.

1829 NOEMVRIE 5. *Ibidem*, p. 26.

1) Bianu, *op. cit.*, p. 106.

2) Iorga, *Două biblioteci de mânăstiri*, p. 55.

3) *Ibidem*.

4) Iorga, *Stud. și doc.*, VIII, p. 163: răvaș bucureștean.

5) *Revista «Tinerimea Română»*, III, p. 188.

6) Iorga, *Două biblioteci de mânăstiri*, p. 56. O simplă însemnare în *Biserica ortodoxă română*, XXVI, p. 214, pe un manuscris delat mânăstirea Cernica.

7) G. Ceaușanu, *Superstițiile poporului român*, București 1914, p. 15.

8) *Ibidem*. Însemnarea completă e aceasta: «Am văzut o videnie foarte înfricoșată: iarna în luna lui Ghenarie 16 zile, că au tunat și au fulgerat foarte tare, fiind zăpadă ca de o palmă. După aceea au ni(n)s o zăpadă foarte marte de cinci palme. Și cutremur au fost foarte rău tot atunci, și Muscalii au fost prin toate satele... și multe împărecheri mincinoase au fost întru acel an 1829, Ghenarie 16. Și cine va ceti, să zică: Dumnezeu să ne ferească de aman». E de precizat dacă cutremurul — ca și Muscalii, ca și împerecherile mincinoase — s'au întâmplat în ziua de 16 Ian. 1829 sau în curgerea aceluia an, cum pomenesc celelalte însemnări.

1829 NOEMVRIE 14. *Ibidem*, p. 26—7.

«La anul 1829 Noemvri 13 s'au cutremurat pământul la zăce ceasuri de noapte»¹⁾.

1829 Noemvri 14, noapte dispre zio, la 11 ciasuri de noapte s'au cutremurat pământu tare»²⁾.

«Știut să fie di când s'au cutremurat pământul; în patruzăci și opt di ciasuri, di cinci ori s'au cutremurat, la let 1829 Noemvrie 14»³⁾.

«În luna lui Noemv. Miercuri la 13, noaptea spre Joi, la 11 ciasuri din noapte, s'au cutremurat pământul foarte tare, în cât s'au sfărâmat ziduri de casă, sobe și păreți dă casă au căzut. A doao zi Joi dimineață la 2 ciasuri, iar s'au cutremurat, dar mai ușor. Tot atunci, Joi sara la 3 ceasuri din noapte iar s'au cutremurat tot mai ușor»⁴⁾.

«Însămnare pentru ca să știe când s'au cutremurat pământul în anul de au venit Muscalii, la leat 1829. Și s'au cutremurat pământul foarte rău, înaintea sfântului Apostol Filip, Noemvrie 14»⁵⁾.

«Den 26-ten November [st. n.] um 2 Uhr in der Frühe, weckte mich [în București] ein ziemlich starker Erdstoss. Um 4 Uhr weniger 10 Minuten, erfolgte ein heftiges Erdbeben. Jedes Haus der Stadt wurde mehr oder weniger beschädigt... Man hatte ausgesprengt und als Gewissheit behauptet, es hätte sich in dem District Sakojeni ein Kratter eröffnet... Selbst in Bucarest sich die Erde spaltete auch der Fluss Dimbowitza, der durch die Stadt läuft, in ziemlicher Masse, einen schwärzlichen Sand auf einige Klafter weitaus ausgeworfen hat. Doch die auf Befehl der Regierung veranstaltete Untersuchung fand keine Spur von einen Kratter... Noch immer werden von Zeit zu Zeit leichte Erdstösse verspürt und der ununterbrochene, ausserordentlich hohe Barometerstand unterhält die Furcht der Inwohner»⁶⁾.

«1829. Ni s'au arătat o mare spaimă, o lumină mare din ceru, apoi cutremur, sfărâmând multe case, biserici, zidiri»⁷⁾.

1831 IULIE 22. Ștefănescu, *op. cit.*, pp. 27-8: August 3 [st. n.].

«La leat, Iulie 22 s'au cutremurat pământu. Intr'această lună a lui Iulie, dă do ori: 1831»⁸⁾.

1832 FEVRUARIE 7-26. Unsprezece cutremure. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 28.

1834 APRILIE 24. «S'au cutremurat pământul la 24 Apr. 834, Marți după Paști, în săptămâna luminată, la 3 ciasuri și opt minute din noapte, luând-o întâi încet, prelung, și apoi cătră sfârșit au mai întărit cu sbuciumatul»⁹⁾.

¹⁾ O însemnare moldovenească; e vorba deci de vremea despre ziua de 14.

²⁾ *Miron Costin*, VII, p. 29.

³⁾ *Ibidem*, II, p. 32; Urmează a se adăogi și 13 Noemvrie?

⁴⁾ *Bianu*, *op. cit.*, p. 200; Însemnarea e din Valahia.

⁵⁾ *Ceaușeanu*, *op. cit.*, pp. 15—6; Însemnarea e din Oltenia.

⁶⁾ *Iorga*, *Hurmuzaki*, X, p. 450.

⁷⁾ O însemnare scrisă pe la 1845 într'un caietel târgoveștean; cf. *Iorga*, *Stud. și doc.*, XV, p. 270: «s'au făcutu cutremuru, care multe biserici s'au stricat...».

⁸⁾ *Iorga*, *Studii și Doc.*, XV, p. 241.

⁹⁾ *Bianu*, *op. cit.*, p. 91.

1834 SEPT. 25. «1834 în Octomvrie în 7 zile [st. n.], Mercuri s'au cutremurat pământul foarte tare și cu mare groază»¹⁾.

1838 IANUARIE 11. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 28-34.

«1838 Ghenarie 11, la 4 ciasuri noapte s'au cutremurat pământulu»²⁾.

«La 1838 s'au cutremurat pământul pri[n care] s'au scricat și mânăstire»³⁾

iar la București s'au omorât oameni mulți de cutremur. In gios, de ce au mers, de ce au fost mai mare cutremur»⁴⁾.

«Să să știe de cându s'au cutremuratu [pământul], la anul 1838 Ianuarie în 11 zile, Marți la 3 ciasuri de noapte»⁵⁾.

«Să să știe di cându s'au cutriimuratu pământul la anul 1838, Viniri 11 în zău di sfântul Fiodosă, la patru ciasuri fără un știfertu di noputi în nămezi»⁶⁾.

«Să să știe di când s'au cutremurat pământu la anu 838 Ghenari 11. In-tr'acei zi s'au prăznuit părintele Teodosăi începătoru opștii, Marți spre Miercure, la patru ciasuri turcești din noapte, fiind oareșice adunare de copile și holtei la casa dsale pah. Ioniță Lupășcu»⁷⁾.

«La anul 1838 Ghenari în 11, la 4 ciasuri din noapte, s'au cutremurat pământul foarte tare încât... toate bisăricile și casele s'au dărămat, păreții și sobele i hornurile. Mai ales biserica Vovidenia s'au dărămat turnurile bisericii, care n'au mai putut sluji preoții într'insa»⁸⁾.

«Întâmplarea cutremurului dela leat 1838 Ghenari 11, Marți seara la 4 ciasuri fără 10 minute. Și așa au fost de grozav, în cât unele case au căzut, altele au crăpat. Și am însămnat ca să să știe»⁹⁾.

Despre biserica mânăstirii din Brâncoveni: «... din anul 1838 ce s'au fărâmat de grozavul și înfricoșatul cutremur...»¹⁰⁾.

«S'au cutremurat pământu la 1838 Ghenar 11, la patru ciasuri de noapte Marți, și a ținut trii menuti»¹¹⁾.

«Știut să fii di când s'au cutremurat pământul la Fteodosia, începătorul obștii, la anul 1838 Ianuar 11»¹²⁾.

«[Cutremur] foarte tare la 1838 Ghenar II, la trii ceasrui din noapte»¹³⁾.

¹⁾ I. Bârlea, *op. cit.*, p. 80; Însemnarea e maramureșană.

²⁾ Iorga, *Studii și doc.*, XVI, p. 276. Însemnarea e făcută pe un manuscris din mânăstirea Vorona; pentru jud. Bacău, acelaș cuprins în Pamfile, *Însemnări și inscripții* (manuscris), p. 18.

³⁾ Dela Neamț.

⁴⁾ Miron Costin, II, p. 145.

⁵⁾ Bianu, *op. cit.*, p. 367.

⁶⁾ Iorga, *Stud. și doc.*, XV, p. 145.

⁷⁾ Pamfile, *Însemnări și inscripții*, p. 2; jud. Bacău.

⁸⁾ Antonovici, *op. cit.*, pp. 335—6; cf. Iorga, *Stud. și Doc.*, XV, p. 241.

⁹⁾ Bianu și Caracaș, *op. cit.*, p.

¹⁰⁾ *Studii și doc.*, XIV, p. 196; cf. și vol. XV, unde trebuie să se îndrepte 1838 în loc de 1837.

¹¹⁾ Însemnare moldovenească.

¹²⁾ Ion Creangă, IV, p. 226; însemnare moldovenească.

¹³⁾ Pamfile, *Însemnări și inscripții*, p. 2; jud. Bacău.

«Să să știe, di când s'au cutremurat pământul tare, într'o Marți la 2 ciazuri și jumătate din noapte, în luna Ghenarie în unsprezăci zile, în zăua di sfântu Fteodosăe începătoriu de obștii, la anul 1838...»¹⁾).

«Anul 1838 luna lui Ghenarie în 11 zile, sara la patru ceasuri fără un sfert s'au cutremurat pământul foarte tare, în cât poci zăci că au fost însămnat cutremuru...»²⁾).

1843 SEPTEMBRIE 20. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 34: 2 Oct. [st. n.].

«Să să știi când s'au cutremurat pământul la anul 1843 luna Semv. în 20 zile, pi la 11 ciazuri și 20 menuti nemțeșt, iar turcești 5 ciazuri 20 menuti den zi»³⁾).

«Astăzi în 20 Săptv. 1843 s'au cutremurat pământul binișor la 5 ciazuri turcești, viind cutremuru despre apus»⁴⁾).

1843 SEPTEMBRIE 21. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 34: 3 Oct. [st. n.].

1844 FEBRUARIE 23. *Ibidem*, p. 34: 6 Mart [st. n.].

1846 IANUARIE 15. *Ibidem*, p. 34: 27 Ianuarie [st. n.].

1854 MART 15. «1854 în luna lui Martii 15 zăli... pe la [cântătorii] cocoșilor s'au cutremurat încetișor, al doilea mai tari»⁵⁾).

18 1864 IUNIE 21. «Să să știi di cându s'au cutremurat pământul la anul 64 Iunie 21, când eram în biserică cântându-li evloghitarili. Și spre știință am scris»⁶⁾).

1865 IUNIE 29. «La 1865 Iuni s'au cutremurat pământul dimineața, la leturghie eram. Au venit di la apus, zioa di Sfântu Petru»⁷⁾).

[C. 1780] IANUARIE 26. «Să să știe de când s'au cutremurat pământul, luna lui Ghenarie în 26 zile într'amurg»⁸⁾).

1) Pamfile, *Insemnări și inscripții*, p. 2.

2) Iorga, *Studii și doc.*, XV, p. 303.

3) *Miron Costin*, IV, p. 250.

4) Pamfile, *Insemnări și inscripții*, p. 8.

5) *Miron Costin*, VII, p. 29.

6) Antonovici, *op. cit.*, p. 308; Insemnarea e Bârlădeană.

7) *Miron Costin*, III, p. 155; Insemnarea e fâlciană.

8) *Ibidem*, p. 172; Insemnare din Moldova.

CUPRINSUL

	<u>P. g.</u>
Prefață	3
I. Urzirea și viața pământului	5
II. Despărțirea uscatului de apă	10
III. Dealurile, văile și alte prefaceri pământești	16
IV. Croirea cărărilor	18
V. Cuprinsul pământului	18
VI. Sprijinul pământului	21
VII. Cutremurul	27
VIII. Blajinii	32
IX. Sfârșitul Pământului	37
Anexa I. Sismologhionul	39
Anexa II. Isvodul cutremurelor din România	46
